

**GIERZWALUWEN IN OISTERWIJK
2017**

INLEIDING

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk bestaat sinds 2009 en is een samenwerkingsverband tussen vogelwerkgroep IVN Oisterwijk en vogelwerkgroep Midden-Brabant.

Met een groep van ongeveer 25 vrijwilligers inventariseren en registreren we broedplaatsen in Oisterwijk en omgeving waardoor een betere bescherming van de soort mogelijk is. Daarnaast proberen we duurzame nestgelegenheid te realiseren, voornamelijk bij nieuwbouw en renovatie, en verstrekken we informatie over de gierzwaluw en de bescherming ervan.

In 2011 heeft de werkgroep een complete gierzwaluwinventarisatie in Oisterwijk uitgevoerd. Deze gegevens zijn toen doorgegeven aan Sovon, gemeente Oisterwijk, Woonstichting Leystromen en andere belanghebbenden. In 2016-2017 hebben we opnieuw een volledige inventarisatie uitgevoerd zodat de informatie weer actueel is. Deze gegevens zullen op dezelfde manier geregistreerd worden.

Verder zijn we nog steeds actief met ons cameraproject. Voor de 4^e keer zijn in het broedseizoen 16 gierzwaluwkasten in de Joanneskerk met behulp van camera's 24 uur per dag door vrijwilligers gemonitord. Dit geeft een goed beeld van de ontwikkeling van de kolonie en informatie over de broedbiologie. Dit alles zonder de vogels te verstoren. Ook deze gegevens zijn uiteraard doorgegeven aan Sovon.

Een bijzonder project waarover u eerder in onze nieuwsbrieven hebt kunnen lezen, zijn de huiszwaluwtilen. Op de valreep van 2016 werden 2 tilen geplaatst, dit jaar heeft de derde til zijn bestemming gekregen. Eén til is inmiddels al door huiszwaluwen ontdekt als geschikte nestplaats. Dit jaar waren er 6 nestkommen bewoond en kon men genieten van de huiszwaluwen die af en aanvlogen met voer om hun jongen groot te brengen.

Tot slot hebben we natuurlijk onze eerdere projecten opgevolgd. Er is groenonderhoud gepleegd bij de zwaluwtoren, onder andere in het kader van NL Doet, we hebben geïnventariseerd in Kasteel Waardenburg, we hebben geadviseerd over de plaatsing van nestkasten, we waren op de natuurmarkt in Moergestel..... Kortom, een actief gierzwaluwjaar.

Over deze en andere zaken vindt u meer informatie in dit jaarverslag. Voor eerdere jaarverslagen, vragen of tips kunt u via zwaluwen@ivnoisterwijk.nl contact met ons opnemen. Ook kan men via deze weg broedplaatsen melden.

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk
Hannie Nilsen en Gerard van der Kaa

Tekst: Hannie Nilsen, Jan Op 't Hoog

Telkaarten: SOVON

Foto's: Ben Aarts (pag. 19 rechts), leden gierzwaluwwerkgroep
Alle foto's van gierzwaluwen in de nestkasten zijn met behulp van ingebouwde camera's genomen

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	2
INHOUDSOPGAVE.....	4
1 INVENTARISATIE	5
1.1 Werkwijze	5
1.2 Registratie	6
1.3 Overig.....	6
1.4 Inventarisatie per wijk	9
1.5 Opmerkingen bij de inventarisatie 2017.....	33
1.6 Conclusies en aanbevelingen	38
1.7 Registratie van inventarisatiegegevens	39
1.8 Mogelijkheden en onmogelijkheden bij het vinden van een nestplaats	41
2 NIET-NATUURLIJKE BROEDRUIMTES IN OISTERWIJK.....	43
3 CAMERAPROJECT IN DE JOANNESKERK.....	47
4 HUISZWALUWTILLEN	52
5 OVERIGE PROJECTEN	54
5.1 Ketelhuis van de leerfabriek (KVL)	54
5.2 Zwaluwtoeren	55
5.3 Inventarisatie Kasteel Waardenburg	56
6 GIERZWALUWEN EN DE WET.....	58
7 LITERATUUR EN INTERNET.....	61
NAWOORD.....	62

1 INVENTARISATIE

1.1 Werkwijze

In 2011 hebben we een complete gierzwaluwinventarisatie in Oisterwijk uitgevoerd. Om deze gegevens actueel te houden en iets te kunnen zeggen over de ontwikkeling van de populatie is het nodig deze telling regelmatig te herhalen. In 2016 zijn we daarom begonnen opnieuw alle wijken in Oisterwijk te inventariseren. Hierbij hebben we zowel de natuurlijke broedruimtes als de bewoonde nestkasten en andere niet-natuurlijke nestplaatsen in Oisterwijk gelokaliseerd.

In grote lijnen is onze methode hetzelfde gebleven als in 2011. Deze methode bestaat eruit dat we vroeg in de avond kijken waar we giervluchten zien, vervolgens zoeken we daar naar mogelijkheden voor broedruimtes en het laatste uur vóór zonsondergang zoeken we gericht naar gierzwaluwen die invliegen. Bij deze laatste telling was de lijst van 2011 met bekende broedplaatsen ons uitgangspunt.

Het is bekend dat gierzwaluwen jaar na jaar terugkeren naar dezelfde nestplaats. Een logische keuze dus om te starten met bestaande locaties, waarbij de directe omgeving ook werd geïnventariseerd.

Daarnaast werd er nog gekeken naar giervluchten op plaatsen waar nog geen nestplaatsen bij ons bekend waren. Indien er laagvliegende gierzwaluwen werden waargenomen, werden deze locaties vervolgens ook onderzocht.

Helaas bleek Oisterwijk te groot om de gehele telling in het tijdsbestek van 4 weken uit te voeren. Zo'n inventarisatie is zeer tijdsintensief en bovendien werkte het weer niet mee in 2016. Regelmatig moesten we een telling afgelasten vanwege langdurige regen.

In 2017 zijn we 4 weken lang bijna iedere avond op pad geweest om de overige wijken te inventariseren. De gegevens van beide jaren zijn samengevoegd. Indien er enige twijfel was over de juiste aantallen van twee wijken die aan elkaar grensden zijn deze plaatsen in één keer geïnventariseerd.

Het inventariseren vond vooral plaats van 2 uur vóór tot een half uur ná zonsondergang. Hierbij hebben we gebruik gemaakt van een WhatsApp-groep om snel te kunnen communiceren. Dit bleek een goed en plezierig hulpmiddel.

Hoewel het onze bedoeling was om door te gaan tot eind juli, zijn we 18 juli gestopt. Er werden toen vrijwel geen gierzwaluwen meer gezien in Oisterwijk, ook in de kerk waren bijna alle gierzwaluwen al vertrokken. Op dat moment stond de benodigde tijd en energie absoluut niet meer in verhouding tot het resultaat.

Wel hebben we de laatste twee weken van juli alle gierzwaluwkasten nog aan een extra onderzoek onderworpen in de hoop jonge gierzwaluwen in de uitvliegopening waar te nemen. Maar ook bij deze actie was het duidelijk dat de gierzwaluwen vertrokken waren, geen enkele waarneming werd deze laatste twee weken gedaan.

Tijdstip van inventarisatie

De beste tijd om te inventariseren is de periode waarin er jongen zijn. De adulte vogels zijn dan beide buiten om te foerageren, waarbij ze ongeveer 1x per uur het nest bezoeken. Rond zonsondergang zullen beide vogels naar het nest terugkeren wat de waarnemingskans vergroot. Vandaar dat we gekozen hebben voor de periode 15 juni- 31 juli, waarbij we vooral op pad waren tussen 20.30 en 23.00 uur.

Aantal bezoeken:

Alle wijken zijn meerdere malen bezocht. Het aantal keren varieerde van wijk tot wijk, afhankelijk van de wijk en de resultaten. In wijken met veel bekende broedplaatsen en/of grote groepen gierende vogels is zo veel mogelijk met grote groepen gepost, waarbij in sommige straten bij ieder huizenblok een waarnemer stond. Alle wijken zijn minimaal 2x bezocht, soms zelfs 3-4 keer. Bij eerder geregistreerde broedplaatsen is minimaal 2x vijf kwartier gepost voordat de locatie als niet-bezet werd geregistreerd.

1.2 Registratie¹

Per wijk hebben we geprobeerd zoveel mogelijk de aanwezigheid van gierzwaluwen in de wijk te beschrijven, dat wil zeggen giervluchten, aanhakers en invliegers². Ook het soort nestplaats is vermeld en voor zover bekend de ligging (noord-oost-west-zuid) ervan. In dit verslag is alleen het aantal broedplaatsen vermeld met de locatie ervan.

We hebben onderscheid gemaakt tussen:

- X** waargenomen in 2016/2017
- X** waargenomen in 2011.
- X** eerder geregistreerd broedgeval, nu verdwenen door bouwtechnische ingrepen.

De resultaten hebben we geregistreerd op Google Maps en vervolgens hebben we bekendheid gegeven aan deze link bij gemeente, woningbouwverenigingen en landelijke organisaties zoals Gierzwaluwbescherming Nederland en SOVON.

Om de vindbaarheid van onze gegevens te vergroten, willen we graag dat de gegevens ook opgenomen worden in de NDF³. Dit bleek eerder namelijk niet het geval te zijn omdat Sovon met onze gegevens, via Google Maps geregistreerd, niet veel kon doen. Daarom hebben wij in 2011 Oisterwijk opgedeeld in wijken. Van iedere wijk is vervolgens door Sovon een stippenkaart gemaakt waarop wij alle broedplaatsen hebben genoteerd. Ook nu weer zijn alle gegevens ingevoerd op deze stippenkaarten. Op deze manier kan Sovon onze gegevens zodanig verwerken dat ze in de database terecht komen en daar door onder andere ecologische adviesbureaus makkelijk terug gevonden kunnen worden.

1.3 Overig

Oppervlakte van het te inventariseren gebied

De wijken waarin Oisterwijk is opgedeeld, beslaan in totaal 775 ha. Omdat bij de indeling rekening is gehouden met logische afscheidingen (spoorweg, water, doorgaande wegen) varieert de oppervlakte per wijk van 14,4 (blok 3, bevrijdingswijk) naar 29,6 (Blok 7, Westend Oost).

Wijk 18 (industriegebied), 19 (villawijk) en 20 (buitengebied) zijn aanzienlijk groter maar zijn, met uitzondering van 2 kleine woonwijken, compleet ongeschikt voor gierzwaluwen. Laten we deze wijken buiten beschouwing, dan is de totale oppervlakte ruim 350 ha, gemiddeld ongeveer 20 ha per wijk.

	Oppervlakte per wijk (ha)	Nestlocaties natuurlijk	Locaties kasten, bewoond
1. Kruidenwijk	20,9	7	
2. Molenwijk	14,4	0	
3. Bevrijdingswijk	18	1	
4. Rivierenwijk	19,6	36	3
5. Ten Bijgaerde	15	6	1
6. Westend-west	28,3		
7. Westend-oost	29,5		
8. Petruskerk e.o.	26,6	4	2

¹ Zie voor uitgebreide informatie zie hoofdstuk 1.2 op blz. 39

² Voor meer uitleg over 'zoekers, broeders, giervluchten e.d.' zie hoofdstuk 1.5, blz. 33

³ Nationale Database voor Flora en Fauna. Gemeentes en Ecologische Adviesbureaus kunnen hier gegevens opvragen over de aanwezigheid van bepaalde soorten. Zo kan bijvoorbeeld de kwaliteit van een ecologische quickscan aanmerkelijk verbeterd worden. Omdat de ervaring leert dat de gierzwaluw een soort is die snel over het hoofd gezien wordt, is het extra belangrijk dat de waarnemingen in de database opgenomen worden.

	Oppervlakte per wijk (ha)	nestlocaties natuurlijk	nestlocaties kasten
9. Centrum west	19,3		3
10. Centrum oost	16,9		
11. Joanneskerk	20	9	2
12. De Waterhoef	23,5	33	1
13. De Bunders	19,6	21	2
14. Plantenwijk	27,2	3	
15. Burgemeesterbuurt	17,2	4	1
16. Levenskerk e.o.	21,8	3	
18. Industrierrein	149,9		1
19. Villawijk	84,5		
20. Schoutenbuurt	202,8	2	
Totaal	775	129	16¹

Weersomstandigheden

Over het algemeen wordt aangenomen dat warm, droog zomerweer het beste is voor gierzwaluw-inventarisaties. De ervaring leert namelijk dat op regenachtige avonden de gierzwaluwen minder rondvliegen, en de zoekers² zelfs geheel verdwenen zijn. Er zijn dan weinig of geen gierzwaluwen. Wel vliegt bijna iedere vogel die binnen het gezichtsveld komt, vrijwel meteen naar zijn nestplaats. Als er sprake is van af en toe een buitje met wat miezerregen maakt dat het vinden van nestplaatsen soms wat makkelijker. Maar bij langdurige regenval zijn de kansen op waarnemingen klein. Bovendien is het voor de waarnemers ronduit vervelend om dan buiten te staan.

In 2016 was er sprake van wisselende weersomstandigheden. De avonden werden gepland op basis van de weersvoorspellingen, en dat was niet altijd succesvol. Zo stonden we de ene keer in de stromende regen 'niets te zien' en zaten we thuis op avonden met mooi weer.

In 2017 hebben we voor het eerst gebruik gemaakt van een groepsapp. Dit was een enorme verbetering. In principe werd er iedere avond geteld, rond 7 uur werd verteld of het doorging en wat het verzamelpunt die avond was. Een makkelijke en prettige manier om contact te houden. Ook meldingen van nestplaatsen konden meteen op de app gezet worden wat erg motiverend werkte. Eén keer werden we toch overvallen door een hevig onweer. Wat heerlijk om toen met één berichtje de inventarisatie te kunnen stoppen in plaats van op de fiets op zoek te moeten naar alle tellers.

Tijdsinvestering

Inventarisatie van de gierzwaluw is niet moeilijk, maar vraagt wel veel tijd en geduld. Het is moeilijk te schatten hoeveel uren dit daadwerkelijk kost. Als op één avond 6 vrijwilligers 1,5 uur op pad zijn, wil dat toch zeggen dat die per persoon zeker 2-2,5 uur kwijt zijn aangezien de meesten uit de omliggende dorpen komen.

Verspreid over 40 avonden zijn ongeveer 20 vrijwilligers op pad geweest. Een zeer voorzichtige schatting (4 vrijwilligers per avond x 1,5 uur x 40 avonden) betekent totaal 240 uur. Daarbij komen de voorbereidende verkenningen van de wijken, de individuele bezoeken en de registratie van de gegevens op Google Maps en de SOVON-site.

---

¹ Totaal 51 bewoonde nestkasten

Extra maatregelen

Omdat het toch tot misverstanden kan leiden als je in vakantietijd langdurig in een wijk rondloopt waarbij je de huizen in de gaten houdt, hebben we een aantal maatregelen genomen.

Wij hebben de wijkpolitie ingelicht over de inventarisatie. Op de avonden dat we daadwerkelijk op pad gingen, hebben we dit nog via een extra whatsapp aan de wijkagent doorgegeven. Ook is er in een aantal wijken tekst en uitleg gegeven via een groepsapp in de desbetreffende wijk.

Verder zijn wij herkenbaar aan hesjes met de tekst dat we gierzwaluwen inventariseren en hebben we folders en visitekaartjes bij ons.

De ervaring leert dat de meeste wijkbewoners het leuk vinden, graag een praatje komen maken en vaak zeer geïnteresseerd zijn.

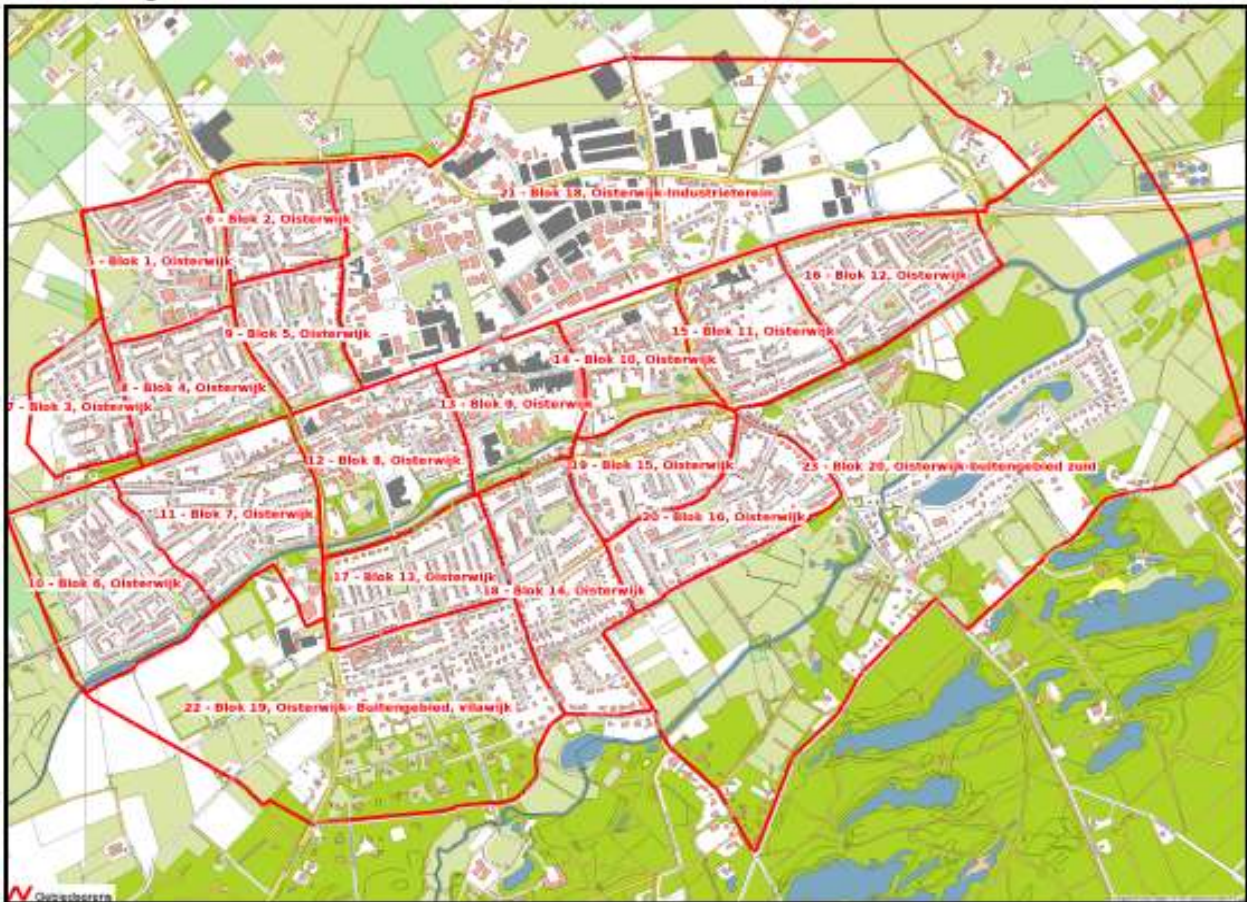
Tellers

A. Biesterbos, A. Bertens, M. Bertens, B. van Beerendonk, A. Buijssen, E. Fonken, P. van Gestel, K. Goverde, G van der Kaa, B. Keukens, K van der Logt, M van de Marck, A. Metselaar, B. Moerkerke, H. Nilsen, J. Op 't Hoog, D van der Pluim, F. Steenhuisen, T. Roijers, M. Verbeeten, J. Wolfs, C. Wolfs, wijkbewoners.

1.4 Inventarisatie per wijk

Oisterwijk is als volgt ingedeeld in 20 wijken:

1. Kruidenwijk
2. Molenvijk
3. Bevrijdingswijk (inclusief Pannenschuur Buiten, niet op de kaart ingetekend)
4. Rivierenwijk
5. Ten Bijgaerde
6. Westend West
7. Westend Oost
8. Petruskerk e.o.
9. Centrum West
10. Centrum Oost
11. Joanneskerk e.o.
12. De Waterhoef
13. De Bunders
14. Plantenwijk
15. Burgemeesterwijk
16. Levenskerk e.o.
17. --
18. Industrieterrein Noord
19. Villawijk/buitengebied
20. Schoutenwijk/buitengebied

Blok 1 Kruidenwijk

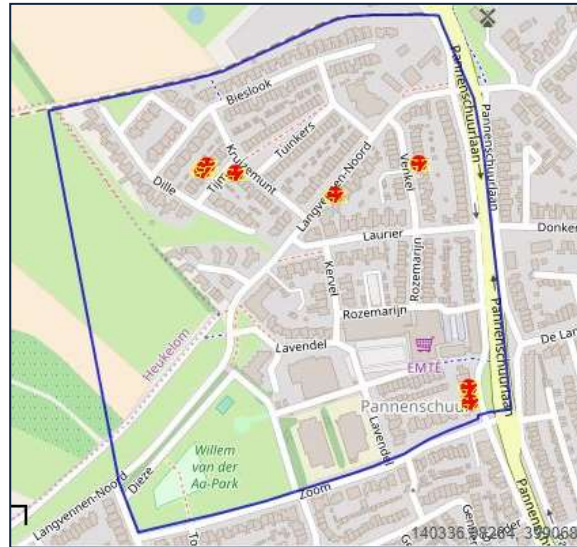
Deze wijk wordt in het noorden begrensd door Kerkhovenbaan, vervolgens met de klok mee door Pannenschuurlaan en Zoom. Aan de westkant ligt het buitengebied Heukelom.

De wijk is gebouwd tussen 1990 en 1995. Er staan voornamelijk huizen van het type twee-onder-een-kap en korte rijtjes. Er is vaak gebruik gemaakt van sneldekkpannen met gevelpannen maar deze liggen dicht op de muur aangesloten. We zien hier veel tresa en andere kunststofmaterialen in de afwerking bijvoorbeeld bij dakkapellen en boeiboorden.

Een aantal huizen is bovendien verbonden door hoge, overdekte doorgangen waardoor de uitvlieg-hoogte vanaf de dakrand erg laag wordt voor de gierzwaluw.

2011: In deze nieuwbouwwijk hadden we geen broedplaatsen verwacht tot we in 2010 toevallig een invlieger zagen. Bij inventarisatie in 2011 werden vervolgens op 6 locaties invliegers (cq nesten) gezien, 3x onder het lood bij de schoorsteen en 3x bij een gevelpan. Bij de broedplaatsen onder de gevelpannen moest soms zeer vaak aangevlogen worden (tot 18x) omdat de invliegopeningen hier zeer klein zijn.

2017: de bekende broedplaatsen zijn allemaal bezet, daarnaast vinden we één nieuwe broedplaats.

Blok 1 Kruidenwijk					
		(mogelijke) locaties/opmerkingen ¹			
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Bieslook	40/46			vlogen aan op gevelpannen	
	17			zijgevel	
Kruizemunt	17		X		1e pan voorkant
Langvennen Noord	21	X	X	lood schoorsteen voor	
Pannenschuurlaan	73	X	X	onder lood schoorsteen achter	
	77	X	X	onder lood schoorsteen achter	2e pan voor
Pannenschuurplein	3			mogelijkheid nokvorst	
Tijm	12	X	X	gevelpan achterkant	
	10	X	X	gevelpan achterkant	1e pan voorkant
Venkel	16	X	X	linkerkant gevelpan bij raam	

¹ Indien geen locatie is vermeld in 2017, is deze hetzelfde als in 2011

Blok 2 Molenwijk

Deze wijk wordt aan de noordkant begrensd door Bedrijfsweg, en vervolgens met de klok mee door Spreeuwenburgerweg, De Lange Kant en Pannenschuurlaan. De wijk is voor het grootste gedeelte gebouwd in de jaren '80. We zien hier veel huizen met zadeldak of afgeplat zadeldak. De afwerking is wisselend, op veel plaatsen zijn kunststof boeiboorden onder de gevelpannen gebruikt maar ook is er regelmatig sprake van een gemetselde zijmuur met gevelpannen. Ook onder het lood bij de schoorstenen, zeker op het einde van een rij huizen, zijn er mogelijkheden voor een gierzwaluw op zoek naar nestgelegenheid.

Zadeldak met gevelpannen

2011: Deze wijk was niet eerder door ons geïnventariseerd, er waren ook geen broedplaatsen bekend. Er was opvallend weinig gierzwaluwactiviteit. Enkel ter hoogte van Langvennen Oost zagen we een kleine groep hoogvliegende gierzwaluwen. Hier zagen we ook twee invliegers (koppel). Vanwege eerdere meldingen over groepen gierzwaluwen zijn we nog enkele malen terug geweest, echter zonder resultaat.

2017: Opnieuw waren er groepen gierzwaluwen aanwezig, vooral hoogvliegend. Bij de bekende broedlocatie uit 2011 zijn geen gierzwaluwen waargenomen (2x 1,5 uur gepost).

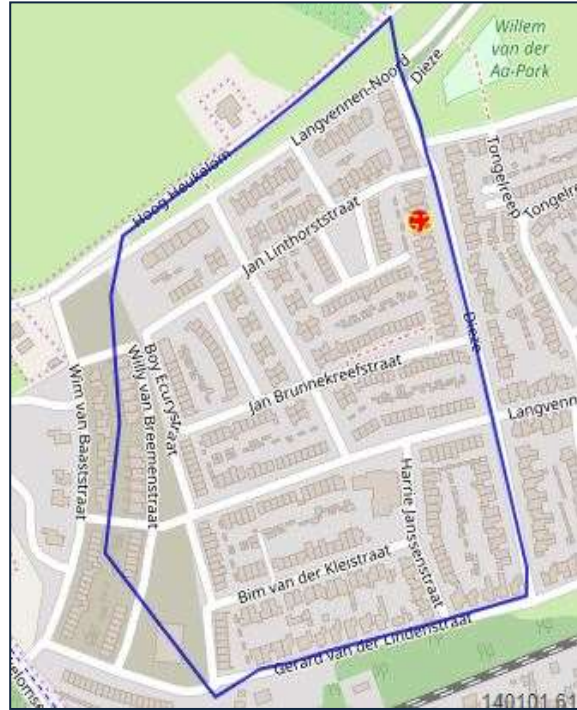
Blok 2 Molenwijk					
			(mogelijke) locaties/opmerkingen		
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Donkerstraat	10	0		kast	
Langvennen Oost	123	X	0	gevelpan rechts, 3 pannen onder raam	niet bevestigd

Blok 3 Bevrijdingswijk

Aan de noordkant wordt de wijk begrensd door Langvennen Noord met ten noorden daarvan buitengebied en vervolgens Dieze en G. van de Lindenstraat. Aan de westkant is een nieuwe wijk gebouwd: Pannenschuur Buiten.

De meeste huizen in deze wijk zijn na 2000 gebouwd. Er staan veel verschillende huizentypes, sommige met zadeldak en gevelpannen (o.a. H. Janssenstraat), andere met bouwstijlen en -materialen die de huizen volkomen ontoegankelijk maken voor gierzwaluwen (zie ook blz. 41)

2011: eerder bekende broedplaatsen in deze wijk waren H. Janssenstraat 14 (dit jaar door ons niet bevestigd, wel door een wijkbewoner) en Dieze 67. De Dieze is waarschijnlijk de straat in Oisterwijk met de meeste nestplaatsen voor de gierzwaluw, echter op één na allemaal aan de kant met de even nummers (Blok 4, Rivierenwijk). Dit maakt de Bevrijdingswijk tot een interessante wijk die ook in de toekomst goed geïnventariseerd moet worden. Naast een groep gierende vogels werd er ook steeds een hoogvliegende, foeragerende groep gierzwaluwen gezien (20-30 stuks).

2017: vooral bij het Bevrijdingsplein zien we regelmatig een grote groep gierzwaluwen. Er worden duidelijk giervluchten uitgevoerd. Hier staan vooral rijtjeshuizen met op de kopse kanten gevels met de bekende gevelpannen die in Oisterwijk aan veel gierzwaluwen een broedplaats bieden. Wij kunnen echter geen nestlocaties ontdekken.

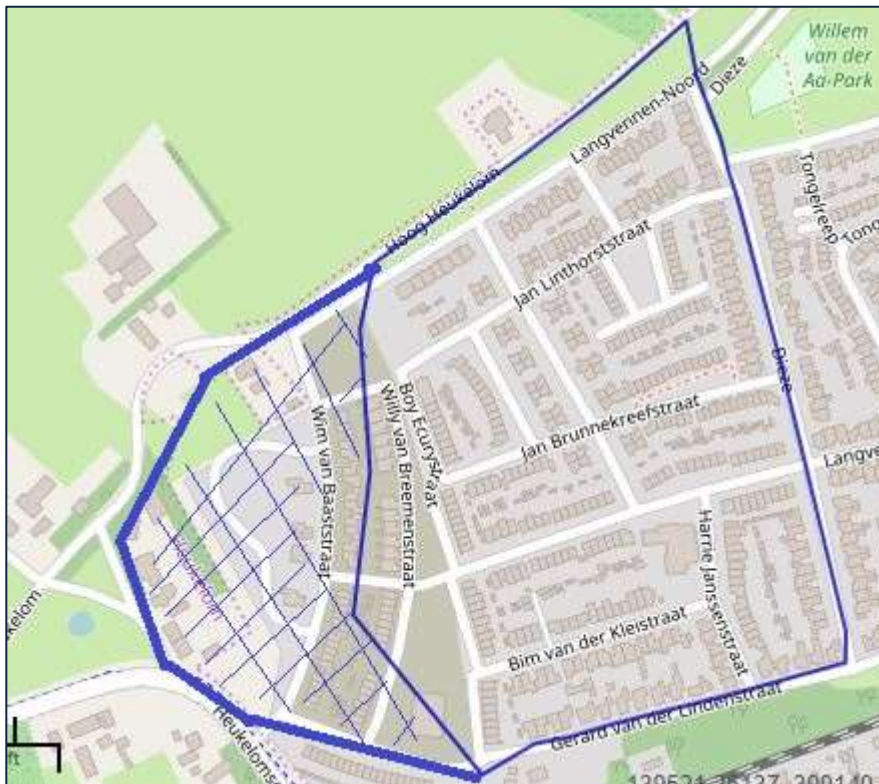
Blok 3 Bevrijdingswijk					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Bevrijdingsplein					grote groep zoekers. Inventariseren
Dieze	67	X	X	schoorsteen achter	
G v d Lindenstraat	10	X		dakgoot, melding wijkbewoner	geen gierzwaluwactiviteit
H Janssenstraat	14	X		dakgoot, melding wijkbewoner	geen gierzwaluwactiviteit, de locatie lijkt dichtgemaakt bij de goot met gaas
	3			mogelijk bij de goot, sporen, onbevestigd	

Pannenschuur Buiten

Deze wijk ligt ten westen van blok 3 (Bevrijdingswijk) en wordt begrensd door Heukelomseweg, Hoog Heukelom en Willy van Breemenstraat. Deze wijk is in 2016-2017 gerealiseerd.

In de nieuwbouw zijn helaas geen speciale voorzieningen getroffen voor soorten als huismus, vleermuis of gierzwaluw. Bij bezoeken aan de wijk zijn geen gierzwaluwen waargenomen.

Wij hebben Sovon gevraagd om de stippenkaart van blok 3 uit te breiden met deze nieuwe woonwijk.

Blok 4 Rivierenwijk

De begrenzing van deze wijk wordt gevormd door Zoom, Pannenschuurlaan, Spoorlijn en Dieze (straat).

De wijk is gebouwd in de jaren '80 en bestaat voornamelijk uit 2-onder-1-kap-huizen en korte rijtjes. De meeste huizen hebben een zadeldak met gevelpannen.

In Run en Beekloop staan een aantal HAT-woningen, hier in de vorm van kleinere huizen met puintdak, onderling geschakeld. Elders (o.a. in Moergestel) is deze vorm van huizenbouw zeer populair bij de gierzwaluw, hier in Oisterwijk zijn nog geen invliegers bij dit type huizen waargenomen.

2011: de Rivierenwijk is een populaire wijk die ook bij de gierzwaluw in trek is: maar liefst 38 broedplaatsen zijn hier dit jaar geregistreerd. Dat hoge bomen niet altijd een belemmering hoeven te zijn, bewijst de Dieze. In deze straat vinden we ondanks de forse bomengroei maar liefst 23 nestplaatsen.

2017: nog steeds broedt hier een grote kolonie gierzwaluwen. Ze maken gebruik van zowel de ruimtes bij de schoorstenen als van de ruimtes achter de goot. Ook nu vinden we met hulp van een flinke groep vrijwilligers en enthousiaste buurtbewoners 39 nestplaatsen waarvan 22 in de Dieze. Helaas lijkt het erop dat ook de afgelopen jaren een aantal nestplaatsen dichtgemaakt zijn, al dan niet bewust.

BLOK 4 Rivierenwijk-1					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Beerze	12	X		laatste waarneming 2009	geen gierzwaluwactiviteit.
Dieze	38	XX 2010		openingen schoorsteen dichtgemaakt. Laatste waarneming 2010	giervluchten ondanks regenachtig weer
	40	X	0	hoek dakgoot voor	dakgoot achter?
			XX	2010 lood schoorsteen2x, nu niet bevestigd	lood voor- en achterkant
	44		X		dakgoot voor
	46	X		lood schoorsteen voor	
		X		dakgoot achter	
	48		X		dakgoot voorkant
	50	X	0	dakgoot achter	
			X		schoorsteen achter
	52	X	X	dakgoot achter	
		X	X	lood schoorsteen voor	
		X	X	lood schoorsteen achter	
	54	X	X	lood schoorsteen voor	
	54	X	X	dakgoot voor	
	54	X	X	lood schoorsteen achter	
	54		X		dakgoot achter
	56	X	X	lood schoorsteen straat	
	56	X	X	dakgoot straat	
	56		X	dakgoot achter	
	62	X	0	1e pan links van de schoorsteen	
	62	X	X	dakgoot achter	
	62	X	0	lood schoorsteen achter	geen waarnemingen bij de schoorsteen
	64	X	0	lood schoorsteen voor	
	64		X	2010 goot achter, dit jaar niet bevestigd	goot achter
	64	X	X	lood schoorsteen voor	goot voor
	67		X		Schoorsteen achter
	68			2009 lood schoorsteen, dit jaar niet bevestigd	
	70		X	2010 lood schoorsteen, dit jaar niet bevestigd	lood schoorsteen voor
	72	X	X	lood schoorsteen voor	
	72	X		lood schoorsteen achter	
	82		X		voorkant, 2e dakpan van onder
Dommel	67	?		mog. schoorsteen	
	73		X		rand schoorsteen achter

BLOK 4 Rivierenwijk-2					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Gender	50	0	0	gierzwaluw kast	
Langvennen Zuid	26			uitwerpselen voorzijde re	
	69		XX	6 kasten	6 kasten, minstens 1 kast zijgevel bezet (uitwerpselen) en camerakast voorzijde rechts
	97		X		3 kasten, dood gz-jong gevonden in 2016
	110	X	X	dakgoot voor	schoorsteen straat
	116	X	0	dakgoot achter	
	116			2009 lood schoorsteen, dit jaar niet bevestigd	
	118			2009 gevelpan, dit jaar niet bevestigd	
	120	X	X	dakgoot achterkant	schoorsteen voor
	122	X	XX	lood schoorsteen re	lood schoorsteen re en links
	122	X		dakgoot voor	
	122	X		dakgoot achter	
	182			2010 goot, dit jaar niet bevestigd	geen activiteit
Zoom	11	X	X	nokvorst	
		X	X	2e pan van boven re	3e van boven re
		X	X	5e pan van boven re	4e van boven re
		X	X	4e pan van onder re	onderste re
	71		X	2 kasten	Voorste kast bezet (bewoner)
	79	X	XX	lood schoorsteen	schoorsteen en dakgoot
	81	?	X	streepjes bij dakgoot, mogelijkheden zijgevel	schoorsteen achter
	83	X	X	lood schoorsteen voor	schoorsteen voor
	89	X	X	lood schoorsteen voor	schoorsteen voor

Blok 5 Ten Bijgaerde

Deze wijk wordt aan de noordzijde begrensd door De Lange Kant, Gasthuisstraat, Udenhoutseweg, Den Deel en Pannenschuurlaan.

Het is een zeer gevarieerde wijk: een aantal huizen dateert van voor de oorlog (Langvennen Oost, Gasthuisstraat). Een groot deel van de wijk is in de jaren '80 gebouwd, de zuidoosthoek dateert van 2007. De dakbedekking is gevarieerd. Bij de oudere huizen zien we vaak dichtgemetselde dakranden en renovaties met kunststof boeiboorden. De nieuwbouw is strak, platte daken en weinig vogelvriendelijk. De meeste mogelijkheden, en de meeste waarnemingen, zien we in het gedeelte dat in de jaren '80 is gebouwd in de zuidoostelijke hoek).

2011: we vinden 7 nestplaatsen waarvan de helft achter de dakgoot (Den Herd, Den Deel). Gezien de grote groepen gierzwaluwen die hier rondvliegen is de verwachting dat er nog meer nestplaatsen zijn.

2017: al bij onze vorige inventarisatie hoorden we van bewoners dat ze de toegang tot mogelijke broedplaatsen dicht wilden maken omdat 'de vogels zoveel vernielen'. Het hout zou erdoor wegrotten. Helaas lijken nu inderdaad een aantal nestruides definitief dichtgemaakt te zijn.

BLOK 5 Ten Bijgaerde					
Straat	nr	2011	2017	(mogelijke) locaties/opmerkingen	
				2011	2017
De Lange Kant	33		X	2009 rechtse pan dakkapel, nu niet bevestigd	duidelijk te horen onder dakpannen re
	58		X		Jongen te horen, ± 3 ^e pan van boven rechts
Den Deel	19	X	X	dakgoot bij de regenpijp	goot achterkant huis
	33	X		gootopening oost	waarschijnlijk dichtgemaakt
	35	X		gootopening(achterkant huis (brandgang)	waarschijnlijk dichtgemaakt
	35			2010 goot voor, nu niets	waarschijnlijk dichtgemaakt
Den Herd	2	X		nokvorst/zuid	lijkt dichtgemaakt??
	27		X	2010 goot, nu niet bevestigd	gootopening achterzijde
	29	X		Gootopening, achterkant huis	
Langvennen Oost	4		X	2010 nokvorst, nu niet bevestigd	nokvorst oost
Langvennen Oost	6	X		5e of 6e dakpan westzijde	
	6		X	2010 nokvorst west, nu niet bevestigd	nokvorst west
Schouw	55	X	X	7 kasten 1 kast bezet	Kast 1, camera: 3 jongen Andere kasten geen nestbouw, af en toe invliegers. Onder kast D liggen uitwerpselen gz

Blok 6-7 Westend

Westend West omvat het gebied tussen Tilburgseweg, Prinses Irenestraat, Voorste Stroom en buitengebied. De wijk Westend Oost ligt ten oosten van de Prinses Irenestraat en wordt verder begrensd door de spoorlijn, Moergestelseweg en Voorste Stroom.

Een groot gedeelte van deze wijk is eind jaren '40 gebouwd, de huizen dicht bij de Stroom zijn wat jonger, begin jaren '50. De huizen langs de Tilburgseweg zijn ouder (jaren '30), na een grote brand is daar rond 1970 veel herbouwd. Het appartementencomplex langs de Tilburgseweg tot slot is slechts enkele jaren oud.

Door deze opbouw in de wijk is er een grote variatie in bouwstijl en dakbedekking. De vrijstaande huizen langs de Tilburgseweg hebben vooral piramidedaken of hoge, gemetselde voorgevels waardoor de toegang tot de ruimte onder de dakpannen afgesloten wordt (zie foto blz. 42).

Bij de oudste woningen is de rand tussen de gevel en de dakpannen meestal dichtgemetseld, de nieuwere huizen hebben vaak een houten overstek. Bovendien staan hier in een aantal straten veel bomen.

De wijk lijkt niet erg toegankelijk voor de gierzwaluw. Zowel in 2011, 2017 en de tussenliggende jaren zien we bij onze inventarisaties af en toe een groep foeragerende gierzwaluwen boven het gedeelte Tilburgseweg/Mgr. Verhoevenstraat maar slechts zelden worden giervluchten of ander nest-indicerend gedrag waargenomen.

Mogelijkheden voor nestplaatsen zijn er, voor zover wij nu kunnen beoordelen, alleen in deze noordoost hoek te vinden.

Blok 6-7 Westend West en Oost					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Tilburgseweg	35			achterkant huis, 2-6 rondvliegend	wel laagvliegende groepen (Tilburgse weg 35), geen broedplaatsen gevonden

Blok 8 Petruskerk e.o.

Dit blok vinden we tussen Moergestelseweg, spoorlijn, Poststeeg, Baerdijk en Voorste Stroom. De wijk rond de Petruskerk is zeer gevarieerd. Rondom de kerk staan oude huizen, waaronder enkele uit de 19^e eeuw. In de Kloosterbeemd, Angelisbeemd en Torenbeemd staan hoofdzakelijk 2-onder-1-kapwoningen en geschakelde huizen. Bouwjaar ca. 1985.

Er zijn hier wel gevelpannen gebruikt maar de dakranden zijn afgetimmerd waardoor er geen vogels onder de kap kunnen komen. Ook bij het lood van de schoorsteen is weinig ruimte.

2011: De kasten bij de voormalige huishoudschool (later Huize Martha, nu Poirtershuis) hangen daar sinds 2004, sinds enkele jaren behoren huismussen en vleermuizen tot de vaste bezoekers. Dit jaar is er een melding van een buurtbewoner dat er een gierzwaluw nestelt (1e kast links). De andere broedplaatsen in de wijk zijn een bevestiging van eerdere waarnemingen (2009, 2010).

2017: Er lijken minder gierzwaluwen te broeden aan de Begijnhofstraat. De waarneming Kloosterstraat uit 2011 is nooit bevestigd, wel broedt er inmiddels één koppel in de 7e kast van links.

Blok 8 Petruskerk e.o.					
Straat	nr	2011	2017	(mogelijke) locaties/opmerkingen 2011	(mogelijke) locaties/opmerkingen 2017
Begijnhofstraat	2a	XXXX	XXX	li dakpan 1-8-12-17 (van boven af)	dakpan 1-12-17
Kemenadelaan,				12 kasten	kasten verwijderd
Kloosterbeemd	36	XX	XX	2 kasten	ieder jaar broedgeval
Kloosterstraat, Poirtershuis			X	10 kasten	7e kast van links bezet, 5 extra kasten opgehangen (totaal 15)
Pastoor v Beugenstraat	17-19	X	X		Achter de goot. Uitwerpselen op straat.

Gierzwaluwkasten (hier bij de Sonnevancschool en in de Kloosterbeemd) zijn prima nestplaatsen al kan het geruime tijd duren voor ze als zodanig ontdekt worden.

Blok 9 - 10 Centrum West en Centrum Oost

Centrum West ligt tussen spoorlijn, Stationsstraat, Burgemeester Verwielstraat, Voorste Stroom, Baerdijk en Poststeeg. Centrum Oost ligt ten oosten van de Stationsstraat/Burgemeester Verwielstraat en wordt verder omsloten door spoorlijn, Joannes Lenartzstraat, Gemullehoekenweg en Voorste Stroom.

De kern van het gebied rond de Lind, Dorpsstraat en Hoogstraat heeft veel oude huizen, gebouwd rond de eeuwwisseling 1800-1900. Deze huizen hebben vaak hoog opgemetselde zij- of voorgevels. Daarnaast is er veel nieuwbouw, strak gebouwd en vaak met platte daken zodat er weinig nestgelegenheid voor vogels te vinden is. In het oostelijk deel staan ook nog veel hoge bomen.

2011: in deze twee wijken vinden we alleen broedgevallen in gierzwaluwkasten en dan nog alleen in het westelijk gelegen deel.

2017: ook nu enkel nestplaatsen in de gierzwaluwkasten in de wijk

Blok 9-10 Centrum West en Oost					
Straat	nr	2011	2017	(mogelijke) locaties/opmerkingen	
				2011	2017
Blokshekken	6	XXXX	XXXXX	kast 1-2-3-5	kast 1-2-3-4-5, alle kasten vervangen voorjaar 2016, meteen opnieuw bewoond
Hoogstraat	18		XX	Leystromen, 30 inbouw neststenen	broedruimte 25 en 27 zijn bewoond (geteld van links naar rechts)
De Lind	44		?	3x4 kasten gemeentekantoor	melding over gierzwaluw in 4e kast van rechts, niet bevestigd
Vloeweg	64	XXXXX	XXXXX	5 kasten	volgens bewoner

Blok 11 Joanneskerk e.o.

Deze wijk rond de Joanneskerk wordt aan de noordkant begrensd door de spoorlijn, vervolgens met de klok mee Canisiusstraat, Secretaris van den Hoevelstraat, Jan Peijnenborchstraat, Voorste Stroom, Gemullehoekenweg en J. Lenartzstraat.

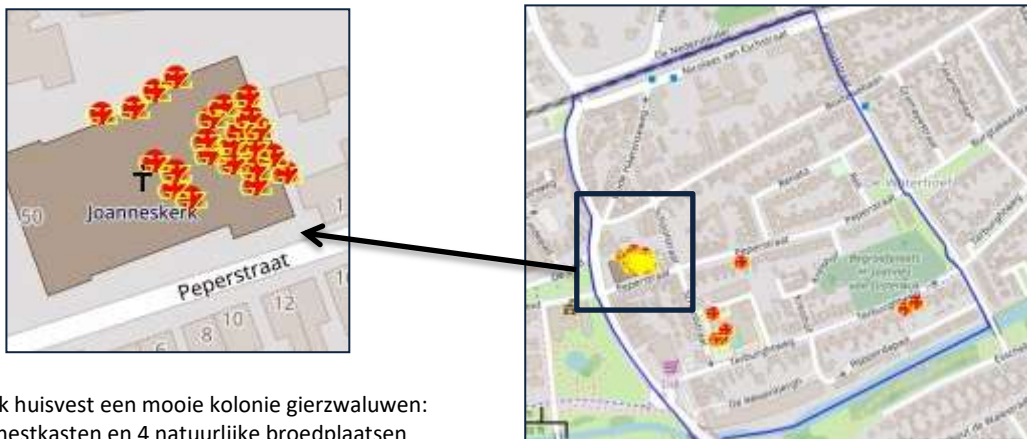
De wijk, met veel woningen uit de jaren '30, laat een zeer gevarieerd dakbeeld zien: piramide- en zadeldaken, met gevelpannen tegen de gevel of in combinatie met een houten overstek, dicht-gemetselde pannen of aparte voorgevels. We vinden hier oudere huizen met onvolkomenheden en nieuwe die met trespa afgewerkt zijn. Vooral deze laatste bieden weinig mogelijkheden.

Grote delen van de wijk lijken ongeschikt om de gierzwaluw een broedplaats te verschaffen, bijvoorbeeld het gedeelte tussen Peperstraat en Buxtelsebaan (2004). Toch herbergt juist deze wijk, dankzij de Joanneskerk, een grote kolonie gierzwaluwen (zie ook hoofdstuk 3, blz.47).

In de Schoolstraat broedden afgelopen jaren ook een aantal paartjes. Bij de renovatie zijn sommige nestplaatsen verloren gegaan, andere zijn dankzij de medewerking van de gemeente Oisterwijk behouden en in de dakgoot zijn een aantal nieuwe nestplaatsen verwerkt.

2011: vooral de Joanneskerk en de oude muziekschool in de Schoolstraat zijn goede broedlocaties met 18 en 6 broedplaatsen. Bij de kerk is vrijwel dagelijks een grote groep van ongeveer 100 gierzwaluwen aanwezig. Door cameraonderzoek weten we dat er in 9 van de 16 kasten in de Joanneskerk gebroed is.

2017: inmiddels zijn 19 kasten in de kerk bezet. Helaas zijn in de directe omgeving (Schoolstraat) bij de renovatie enkele broedplaatsen verdwenen maar in totaal zijn er in 2017 toch 3 nestplaatsen meer geregistreerd dan in 2011.

De Joanneskerk huisvest een mooie kolonie gierzwaluwen: 19 bewoonde nestkasten en 4 natuurlijke broedplaatsen

De natuurlijke broedplaatsen zijn gelokaliseerd aan de noord-westzijde van de kerk onder de goot (zie pijlen). Zie ook foto blz. 47

Blok 11 Joanneskerk					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
De Lind Joanneskerk	50	9	4	9 natuurlijke broedplaatsen,	4 zekere locaties, noord-westkant
		9	19	9 bewoonde kasten (totaal 16 kasten)	24 kasten
J Peijnenborchstr	1			3 gierzwaluwkasten, onbewoond	
Peperstraat	42	X	X	3e of 4e pan li, stukje eruit	
	74			2 kasten	1 kast mist bovenkant
Renata	24			2 kasten, geen gz-activiteit	
Schoolstraat	1	X		dakpannen	dichtgemetseld?
	1	XX	XX	ventilatioerooster	links en midden
	1	XXX		vrijstaand gebouw 6 invliegers	geen enkele activiteit, dichtgemetseld?
	1		XX	7 invlieggaten in dakgoot	nieuwe nestlocaties 2011 (li straatzijde, en midden in uitbouw
Terburghtweg	44	X	X	nokvorst	
	46			dezelfde mogelijkheden als 44/48	
	48	X	X	nokvorst	

Schoolstraat 1

Door renovatie zijn hier helaas een aantal broedplaatsen verdwenen maar de nieuwe, in de overstek geïntegreerde broedruimtes werden snel ontdekt. Na slechts één jaar waren 2 van de 7 plaatsen al bezet.

Maar verder zijn er in deze wijk weinig natuurlijke broedplaatsen.

“Liever een oud huis met wat onvolkomenheden hier en daar, dan zo’n modern onderkomen”. Al bewijst juist de nieuwbouw bij de school dat het wel kan, zonder aan bouwstijl of kwaliteit in te boeten.

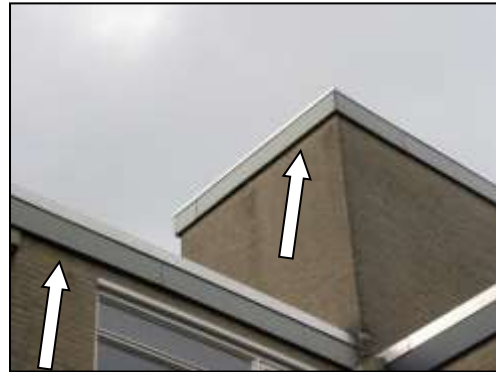
Blok 12 De Waterhoef

Deze wijk tussen spoorlijn, Kuiperstraat, Voorste Stroom, Jan Peijnenborchstraat, Secretaris van den Hoevelstraat en Canisiusstraat sluit aan op het vorige blok, maar is veel later gebouwd, de meeste huizen in de jaren '60 (noordoost) tot jaren '90 (langs de Voorste Stroom).

Het grootste gedeelte van deze wijk zijn rijtjeshuizen met lange achtertuinen, met gevelpannen of dichtgemetselde kanten. In een aantal straten is er ook sprake van een houten overstek.

2011: in deze wijk broeden veel gierzwaluwen onder de gevelpannen, 27 van de 30 nestplaatsen vinden we daar. Speciale aandacht verdient het flatgebouw aan de Terburghtweg. Hier zou men geen gierzwaluwen verwachten maar onder de boeiboorden nestelen meerdere koppeltjes (2011: 4 koppels minimaal)

2017: ook nu vinden we de meeste nestplaatsen onder de gevelpannen. Bijvoorbeeld Waterhoefweg 7 waar waarschijnlijk 8 paartjes hun eieren uitbroeden en Kuiperstraat 2 waar er sprake is van 5 nestplaatsen plus 2 bewoonde gierzwaluwkasten.

BLOK 12 Waterhoef					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Botermakerstraat	4		X	2009 laatste waarneming, nu niet bevestigd	gevelpan
Hoefsmidstraat	20		X	eerder wel broedgeval, nu niet bevestigd	2e pan van boven rechts
Kempelandstraat	6			2 kasten	3 kasten. Nestkom in één kast, geen invliegers
	11	X		invliegopening bij de goot, op de hoek	
	13		XX		voorzijde schoorsteen en 3e van onder straatkant
Kuiperstraat	2	XX	XXXX	2010: 4 locaties, nu slechts op 2 plaatsen invliegers.	2x gevelpan linksonder, 1e pan van boven li, 3e pan van boven rechts
			XX		kasten ook allebei bezet
	6		X	2009 laatste melding, nu niet bevestigd	gevelpan
Looierstraat	9	X	X	linker gevelpan naast schoorsteen	2e pan van boven rechts
N van Eschstraat	138			4 kasten	
Terburghweg	Flat 89-129	XX	XX	boeiboord liftkoker 2010 nog 3 nestplaatsen hier)	boeiboord rechts en midden, links onzeker
	flat	X	0	boeiboord	
Terburghweg	60	X	XXX	2010: 4 nestplaatsen, nu alleen 4e gevelpan van onder li	links 3e van boven en 2e van onder, bovenste rechts
	64	XX	XXX	2009: 3 nestplaatsen, nu 2e en 3e gevelpan links	links, 1e-3e-9e van boven
	162	X	X	hoek schoorsteen voor	
	164		X		dakgoot achter
	165			2 kasten	
Waterhoefweg	7	8	8	1x li, 7x re(rechts 1e-5e-7e-8e-9e-onderste pan)	rechts:1-2-5-7-8-9e van boven en onderste pan, links 2e van boven. Totaal 8
	9	X	X	li, bovenste pan	
	13		X	2009 gevelpan, nu niet bevestigd	achterzijde, 4e van boven
	23	XX	XXX	1e en 6e dakpan, van boven re	1e en 6e dakpan, van boven re, 1e links

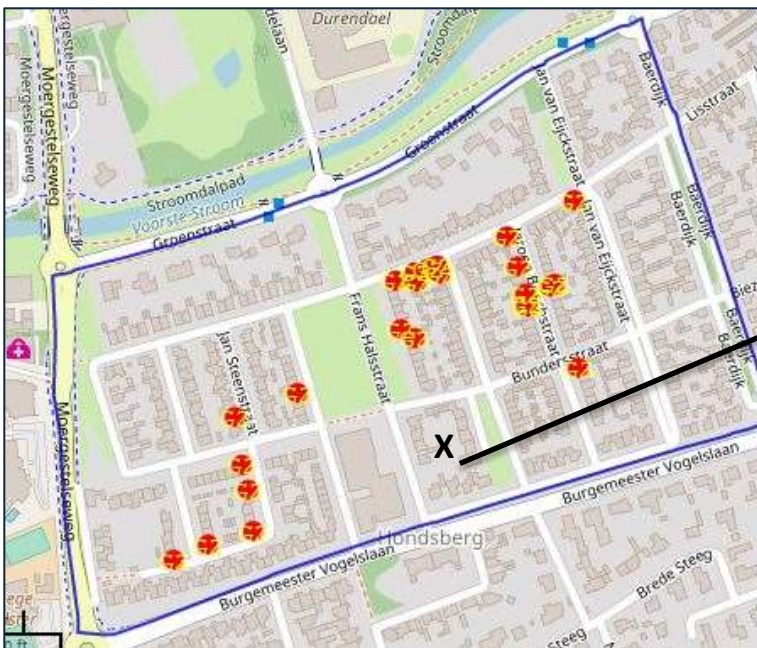
Blok 13 De Bunders

Tussen Voorste Stroom, Baerdijk, Burg. Vogelslaan en Moergestelseweg ligt de Bunders. Deze wijk is gebouwd tussen 1968 en eind jaren '70 en is misschien wel de meest homogene wijk in Oisterwijk. De bebouwing bestaat voornamelijk uit 2-onder-1 kap en rijtjeshuizen, allemaal met zadeldak, afgewerkt met gevelpannen. Bij de meeste huizen is er sprake van een houten overstek, slechts hier en daar (Meindert Hobbemastraat, even nummers, en Josef Israëlstraat) sluiten de gevelpannen aan op de stenen muur.

2011: de meeste broedplaatsen liggen hier achter de goot (10) of achter de nokvorst (13). Enkel in de J. Israëlstraat zien we een gierzwaluw achter de gevelpannen verdwijnen.

In het blok tussen Meindert Hobbema- en J. Israëlstraat vliegt, ondanks het regenachtige weer, toch een flinke groep gierzwaluwen rond. We vermoeden dat er hier meerdere nestplaatsen zijn maar behalve de al bekende nestplaatsen, kunnen we er geen lokaliseren.

2017: het beeld is ongeveer gelijk aan dat van 5 jaar terug. Bij Basisschool De Bunders waar 20 neststenen zijn ingemetseld, is geen enkele activiteit van gierzwaluwen. De locatie ligt ook enigszins buiten de bestaande kolonies. Er zijn echter nogal wat huizen in deze wijk die mogelijk op korte termijn gerenoveerd gaan worden en dan zou dit beeld snel kunnen veranderen.

Bij BS De Bunders zijn 20 neststenen ingemetseld in 4 groepjes van 5.

BLOK13 De Bunders					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Baerdijk	72-86			mogelijkheden nokvorst en goot	
Bundersstraat	35	X	X	nokvorst	nokvorst
	37			nokvorst	
Burg Vogelslaan	118			bovenste dakpan opgelicht	
Durendaaldreef	36			2 kasten	2016: 2x Maastricht, betere locatie (zijgevel)
	11	X	X	nokvorst	nokvorst
	25	X	X	nokvorst	nokvorst
	39	XX	XX	goot voor en achter	
	41	X	X	goot voor	
	45	XX	XX	goot voor en achter	
Frans Halsstraat	13	X	X	goot	
	25	X	X	goot	
	27	X	X	nokvorst	
	39			mogelijkheid zijkant schoorsteen	
J. Israëlstraat	3	X	?	gevelpannen	
	13	X	X	nokvorst	
	14		X		nokvorst
Jan Steenstraat	2			steen langs dakrand re eruit	
	14	X	X	grote invliegopening 1e dakpan rechts	
Jan van Eijcklaan				nokvorsten	
Jeroen Boschlaan	4	X	X	nokvorst	
	10	X	X	nokvorst	
	12	X	XX	nokvorst, 2 kasten, niet bezet	
	11		XX	2 kasten, niet bezet	
	13				2 kasten (2016)
	29	X	X	nokvorst	
Joh. Vermeerstr				mogelijkheden onder nokvorst	
M. Hobbemastr	3			nokvorst ontbreekt	
	4	X	X	nokvorst	
	5	X	0	nokvorst (vliegt in van opzij)	
	14	X	X	nokvorst	
P. Breughelstraat	13	X	0	goot	
	25	X	0	goot	
	28	X??	0	nokvorst (vlg bewoner)	
R van Rijnstraat	18	X	X	gat in de muur thv de goot	
V. v Goghstraat	5,7			lood schoorsteen, geen sporen	

Blok 14 Plantenwijk

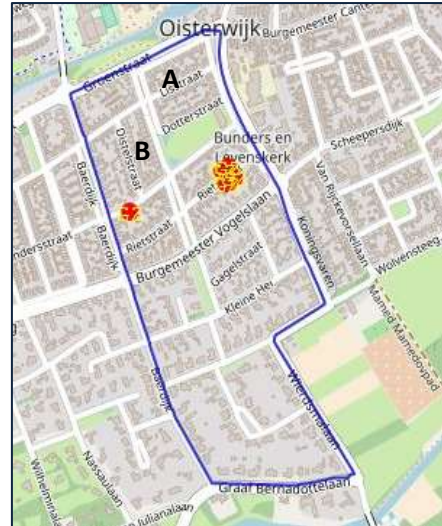
Deze wijk ligt ten zuiden van de Voorste Stroom tussen Burgemeester Verwielstraat, Koningsvaren, Merodelaan, Wierdsmalaan, Graaf Bernadottelaan en Baerdijk.

Een groot gedeelte van de wijk is totaal ongeschikt voor de gierzwaluw. Ten zuiden van de Burgemeester Vogelslaan bestaat de bebouwing uit bungalows met platte daken, vrijstaande villa's en herenhuizen met voor een gierzwaluw weinig aantrekkelijke dakconstructies. Dit alles omgeven door hoge loofbomen.

Het noordelijk gedeelte van dit blok bestaat uit 2-onder-1-kap en rijtjeshuizen uit de jaren '60 met zadeldak en gevelpannen. Vaak in combinatie met een houten overstek. De nestplaatsen die we hier kennen, bevinden zich onder de nokvorsten van huizen met een dergelijke overstek. De blokken A en B (zie kaart) zijn gerenoveerd/nieuw gebouwd met gebruik van o.a. trespas. Hier lijkt weinig gelegenheid te zijn voor nestgelegenheden.

2011: bij inventarisatie vinden we in deze wijk slechts één nestplaats. Van bewoners horen we dat er altijd veel gierzwaluwen in de wijk aanwezig zijn, met veelvuldige giervluchten. Maar het is nu eind juli en bovendien heeft het al ruim een week geregend, zodat er ten tijde van onze inventarisatie vrijwel geen gierzwaluwen meer aanwezig zijn. Hierdoor blijft het bij één registratie.

2017: door omstandigheden zijn we ook nu weer laat met de inventarisatie van deze wijk. Er vliegt nog wel een groep gierzwaluwen rond en we vinden meerdere nestplaatsen. Bovendien zien we soms de gierzwaluwen tussen 2 huizen verdwijnen zonder dat we met zekerheid kunnen vaststellen of en waar deze vogel is binnen gevlogen is.

BLOK 14 Plantenwijk					
Straat	nr	2011	2017	(mogelijke) locaties/opmerkingen	
				2011	2017
Biezenstraat	47	X	X	vlg bewoner al jarenlang broedgeval	nok
Gagekstraat	10			hoekje uit dakpan	
Rietstraat	6		X		nok
	9	X	X	3 ^e dakpan van boven links	3 ^e dakpan van boven links
	5		X?		onzeker
	8		X?		onzeker

Gagekstraat 10, alsof het voor de gierzwaluw gemaakt is. Helaas is deze mogelijkheid tot op heden niet ontdekt.

Blok 15 Burgemeesterwijk

De wijk ligt tussen Voorste Stroom, Gemullehoekenweg, Scheepersdijk en Burg. Verwielstraat. Het gebied tussen Burg. Canterslaan en Voorste Stroom heeft een zeer gevarieerde bebouwing (van strak wit naar romantisch jaren '30) met weinig mogelijkheden voor nestplaatsen.

Ook in het westelijk gelegen deel van de wijk en langs de Burgemeester Canterslaan lijken de jaren '30 huizen weinig mogelijkheid te bieden. Toch hebben we in de Burgemeester Canterslaan drie invlieglocaties gevonden in juist zo'n huis.

Het overige deel van de wijk bestaat vooral uit 2-onder-1-kaphuizen met verschillende daken: afgemetselde pannen, gevelpannen in combinatie met een houten overstek en gevelpannen die direct op een bakstenen gevel aansluiten. Hier vinden we de overige nestplaatsen: onder de nokvorsten van huizen met overstek.

2017: Er vliegen weinig gierzwaluwen rond in deze wijk. Geen verandering ten opzichte van 2011.

BLOK 15 Burgemeesterswijk					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Burg Canterslaan	1	X	X	nokvorst	
	5	XX	X	muuropening	muuropening rechts
	97		XX	2 kasten, spreuwen	2016 beide kasten bezet, 2017 bevestigd
Burg Suijslaan	21			1 kast	
Dr Desainlaan	6	X	X	nokvorst, in 2010 ook onder gevelpan. Deze laatste nu niet bevestigd	nokvorst
	9	X	X	nokvorst	
	12	X		nokvorst	
Dr Schröderlaan	4			1 kast	2016: vervangen door 2x Maastricht

Blok 16 Levenskerk e.o.

Dit gebied tussen Gemullehoekenweg, Wolvensteeg, Koningsvaren en Scheepersdijk grenst direct aan het buitengebied. De wijk is wat ouder, jaren '30 woningen aan de centrumkant (met piramidedak of dichtgemetselde zadeldaken), jaren '80-woningen aan de rand (met houten overstek), afgewisseld met wat later gebouwde huizen waarbij veel trespas is gebruikt voor de afwerking.

Ook de begroeiing maakt duidelijk dat dit een oudere wijk is: hoge, weelderige bomen. Geen wijk waar we veel nestplaatsen verwachten te vinden.

2011: slechts op één locatie vinden we gierzwaluwen, op de hoek Hertog Janlaan en Visserslaan. Hier vinden we uiteindelijk ook 1 nestplaats. Eerder waren er hier 4 locaties bekend. De dakkapel aan de Hertog Janlaan 12 lijkt groot onderhoud te hebben gehad waardoor deze nestplaatsen mogelijk verloren zijn gegaan.

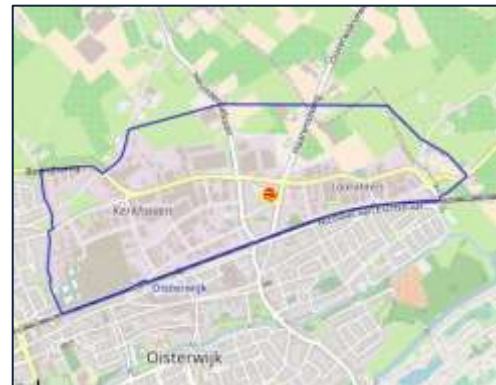
2017: Het lukt ons om 3 nestplaatsen te vinden, maar waarschijnlijk zijn het er meer. De bewoners van Visserslaan 14 geven aan dat ze in de slaapkamer de jonge gierzwaluwen horen piepen. Dit kunnen echter ook mussen of spreeuwen zijn, in iedere geval is het geen zekere waarneming. Wel een goede reden om dit in de toekomst nog eens te onderzoeken.

BLOK 16 Levenskerk e.o.					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Hertog Janlaan	12			2010 lood dakkapel, nu niet bevestigd	
	14		X		nok
Visserslaan	8	X	XX	nokvorst (met houten overstek), in 2010 2x onder dakpannen, nu niet bevestigd	nokvorst en dakpan, Visserslaan 8 vormt met Hertog Janlaan 14 één blok
	14				mogelijk achter dakgoot, geen zekere waarneming

Blok 18 Industrierrein¹

Dit blok omvat het hele industrierrein ten noorden van de spoorlijn met een kleine woonwijk aan de oostkant.

2011: de meeste gebouwen op het industrierrein zijn zowel door vorm als gebruikte materialen ongeschikt voor de gierzwaluw. Een uitzondering hierop is het onlangs gerenoveerde ketelhuis van de voormalige leerlooierij waar we in de toren 31 nestplaatsen hebben gerealiseerd in 2010. Deze ingebouwde kasten zijn weliswaar nog niet door de gierzwaluw ontdekt maar worden wel bezocht door spreeuwen en mezen.

In de woonwijk is duidelijk een groep gierzwaluwen aanwezig, maar voor zover ons bekend is er enkel sprake van broedplaatsen in twee gierzwaluwkasten aan de George Perklaan.

2017: in de gierzwaluwkasten aan de George Perklaan wordt ieder jaar succesvol gebroed. Ook over de locatie bij de leerfabriek waren we aanvankelijk positief omdat de kasten het eerste jaar meteen werden gebruikt door mezen en spreeuwen. Zoals bekend 'wijzen zij de gierzwaluw vaak de weg'. In 2016 begon men echter met de aanleg van een nieuwe woonwijk hier en dat jaar verdween alle vogelactiviteit. In 2017 waren mezen en spreeuwen weer terug, nu de gierzwaluw nog. (zie ook hoofdstuk 5.1, blz. 54)

Bouwactiviteiten zetten een rem op de broedactiviteiten hier. Leuk met overwinterende vlinders maar we hopen volgend jaar op gierzwaluwen!

BLOK 18 Industrierrein					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Almijstraat				31 kasten ketelhuis KLV	geen gierzwaluwactiviteit
G Perklaan	15	XX	XX	2 kasten, beide bezet.	
Parklaan	8-10			openingen lood schoorsteen	

¹ Er is geen blok 17

Wijk 19 Villawijk

Zoals de naam al zegt, is dit een blok met veel vrijstaande, speciaal ontworpen en goed onderhouden huizen omgeven door veel bomen en ander groen.

Evenmin als in de wijken 6-7 (Westend) en 10 (Centrum Oost) zijn hier nestplaatsen bekend.

2011: er worden in deze wijk geen rondvliegende gierzwaluwen waargenomen, evenmin hangen er gierzwaluwkasten.

In de Burgemeester Vogelslaan zijn aan de even kant, huisnummer 66 en hoger, wel mogelijkheden voor nestplaatsen. Deze worden genoteerd bij wijk 13, De Bunders.

2017: geen gierzwaluwactiviteit waargenomen

BLOK 19 Villawijk					
				2011	2017
				geen waarnemingen	geen waarnemingen

Blok 20 Schoutenwijk

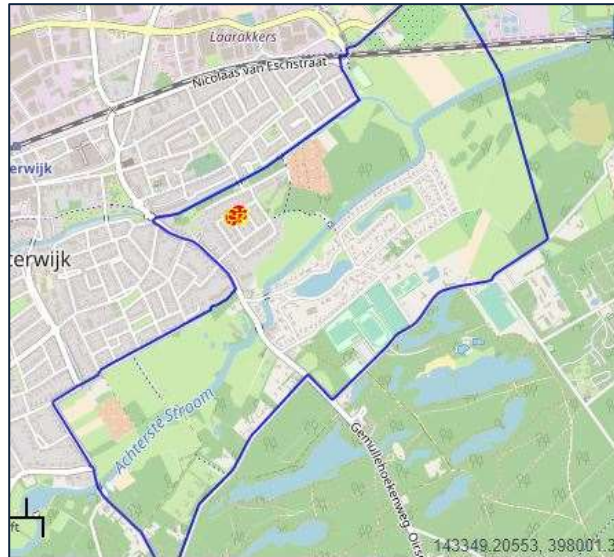
De Schoutenwijk is eigenlijk slechts een klein gedeelte van dit blok.

Het gedeelte ten westen van de Gemullehoekenweg (tussen Heisteeg, Bosweg, Wierdsmalaan, Merodelaan en Wolvensteeg) en de noordoost- en oostkant vormen buitengebied zonder behuizing. Ook in het gedeelte Klompven/Eikenven of in het appartementencomplex Burghtweide is het zeer onwaarschijnlijk de gierzwaluw als broedvogel aan te treffen.

De enige mogelijkheid wordt gevormd door de zogenoemde Schoutenstraten. Deze huizen, gebouwd in 1971, hebben een houten overstek met daarop gevelpannen. Zoals we al eerder gezien hebben bieden bij dit soort constructies vooral de nokvorsten soms een nestgelegenheid voor de gierzwaluw.

2011: waarschijnlijk bij een renovatie is er een nestplaats verdwenen. Verder geen bijzonderheden.

2017: weinig gierzwaluwen in deze wijk, de 2 bekende broedplaatsen zijn bezet.

BLOK 20 Schoutenwijk					
				(mogelijke) locaties/opmerkingen	
Straat	nr	2011	2017	2011	2017
Esschebaan	60			2 kasten	2 kasten Maastricht erbij, spreuwen in de oude kasten
	36			2 kasten	geen gz-activiteit waargenomen
Schout Colffstraat	4			waarneming in 2009, nu geen gierzwaluwactiviteit	
Schout de Walestr	28				huis gerenoveerd, lood aangeklopt, geen gierzwaluwactiviteit
	32	X	X	nokvorst	nok
	34			waarneming in 2010, nu geen gierzwaluwactiviteit	
	36	X	X	nokvorst	nok
De rest van dit blok is buitengebied, villa's en bungalows. Nergens enige gierzwaluwactiviteit					

1.5 Opmerkingen bij de inventarisatie 2017

zoekers, broeders en hun gedrag

De gierzwaluwen die we vliegend waar kunnen nemen, vallen uiteen in twee groepen: zoekers en broeders. De groep zoekers bestaat uit adulte vogels die nog geen nestplaats hebben gevonden en juveniele vogels die nog niet geslachtsrijp zijn¹. Broedende vogels komen rond 1 mei terug uit Afrika, zoekers zijn meestal wat later terug dan adulte vogels die al een nestplaats hebben.

zoekers worden ook wel aangeduid met de Engelse term "bangers" (spreekt uit: bengers)², groepen gierzwaluwen die 's ochtends en 's avonds langs de broedplaatsen gieren (snelle, groepsgewijze vlucht met kenmerkend schreeuwend geluid) en aanhaken bij nestholtes waar gebroed wordt om te kijken en te luisteren of deze al bezet zijn. Met hun scherpe klauwtjes kunnen ze zich prima aan de muur vasthouden.

Als ze gierend langs een bezette kast vliegen, wordt er vanuit de nestkast geschreeuwd 'bezet' en zoeken ze verder. Hierbij gaat het er vaak zeer luidruchtig aan toe, de Engelsen spreken dan ook van 'screaming party'. zoekers die een geschikte nestplaats vinden, gebruiken deze de rest van het jaar als slaapplek en komen dan het volgende jaar meestal terug. Soms wordt al begonnen met het bouwen van een nestkom.

adulte vogels bewaken al schreeuwend hun broedruimte terwijl buiten een grote groep van ongeveer 50 hier gierzwaluwen rondvliegt

Niet-broedende gierzwaluwen stijgen tegen de schemering op naar een hoogte van ± 3 kilometer en brengen de nacht in de lucht door. Boven het IJsselmeergebied worden zeer grote groepen waargenomen die daar in de loop van de nacht laagvliegend foerageren³.

Vooraf in het begin van het broedseizoen is de kans aanwezig dat adulte 'dakloze' vogels, gedreven op zoek naar broedruimte en een partner, proberen een nestplaats over te nemen. Juist nu zijn de broedvogels zelf nog enigszins verzwakt door de lange reis en het leggen van eieren. Bovendien zijn ze een groot deel van de dag van huis zijn om te foerageren. Zo'n poging tot overname leidt vaak tot felle gevechten, waarbij of de mannen of de vrouwen met elkaar in gevecht gaan. Als zo'n overname plaatsvindt in de tijd dat er al eieren of zelfs jongen zijn, weten we van camerabeelden dat eieren en jongen uit het nest verwijderd worden en dat met een nieuw broedsel begonnen wordt.

Toename van het aantal gierzwaluwen?

In 2011 was er sprake van een grote toename in aantal nestplaatsen (85→151). Deze toename had vooral te maken met de systematische manier van inventariseren en het aantal uren dat we in 2011

---

¹ Gegevens over geslachtsrijpheid variëren van een tot vier jaar

² Eng. woordenboek: to bange → neersmakken, dreunen, knallen

³ Onderzoek Luit Buurma. Zie jaarverslag 2013, blz. 59.

www.ivnoisterwijk.nl/images/Werkgroepen/VWGroep/Gierzwaluwwerkgroep/Jaarverslagen/VWJaarverslag2013/GZW-bewerkt.pdf

geïventariseerd hebben, gecombineerd met een verbeterd inzicht en meer kennis met betrekking tot de herkenning van mogelijke nestplaatsen. Wel kunnen we deze telling van 2011 als nullijn beschouwen. Verheugend is het dat er ook in 2017 weer duidelijk sprake is van een toename van het aantal nestplaatsen. Totaal werden 175 nestplaatsen gevonden (plus 3 plaatsen waarvan we niet helemaal zeker zijn van de precieze locatie), een toename van ruim 15%.

Verschillende factoren zijn op deze aantallen van invloed. Allereerst de methode van systematisch inventariseren waarbij we letten op zoveel mogelijk gunstige randvoorwaarden zoals tijdstip, weersomstandigheden en kennis van reeds bezette nestplaatsen.

Verder komt er zeker een portie geluk bij kijken. Soms is het een kwestie van op de juiste tijd op de juiste plaats zijn om net een gierzwaluw in te zien vliegen, vooral bij totaal nieuwe locaties.

Dit blijkt ook duidelijk uit het volgende: in 2011 waren er minstens 35 locaties waar in 2009 en/of 2010 in- of uitvliegende gierzwaluwen waren waargenomen maar waar we in 2011 geen activiteit konden registreren. Sommige van deze nestplaatsen waren dichtgemaakt maar 14 locaties waren in 2017 weer bezet door gierzwaluwen. Het is dus niet onwaarschijnlijk dat we in 2011 enkele locaties gemist hebben. En last but not least, is het natuurlijk goed mogelijk dat het aantal broedende gierzwaluwen in Oisterwijk daadwerkelijk is toegenomen. Deze toename zien we namelijk ook terug in het aantal bewoonde gierzwaluwkasten of –neststenen. Dat aantal is meer dan verdubbeld, van 24 bewoonde kasten in 2011 naar 51 in 2017.

Verspreiding van de gierzwaluw in Oisterwijk

In vrijwel alle wijken zijn nestplaatsen van gierzwaluwen gevonden. Slechts in 4 wijken zijn geen invliegers gezien: Westend West en Oost, de wijk rond De Lind en de villawijk.

In de twee laatstgenoemde wijken is dit een logisch gevolg van het soort bebouwing (lage villa's en huizen met een opgemetselde voorgevel) en de veelal hoge bomen die hier staan.

In de wijk Westend zijn de mogelijkheden beperkt vanwege de dichtgemetselde randen tussen gevel en dakpannen. Er worden hier echter wel laagvliegende groepen gezien en we zullen deze wijk de komende jaren zeker nog eens extra inventariseren.

Ook nieuwbouwwijken zijn al wel ontdekt door de gierzwaluw. Een voorbeeld daarvan is wijk 1, de Kruidenwijk, al is het daar nog moeilijk om een nestplaats te vinden. In Pannenschuur Buiten, de wijk die pas net gerealiseerd is, werden nog geen gierzwaluwen waargenomen.

In sommige wijken zien we gierzwaluwen alleen broeden in kasten zoals wijk 18 (Industrieterrein) en wijk 10 (Centrum west). Opvallend is dat het erop lijkt dat gierzwaluwkasten eerder bezet raken in wijken met weinig of geen natuurlijke broedplaatsen.

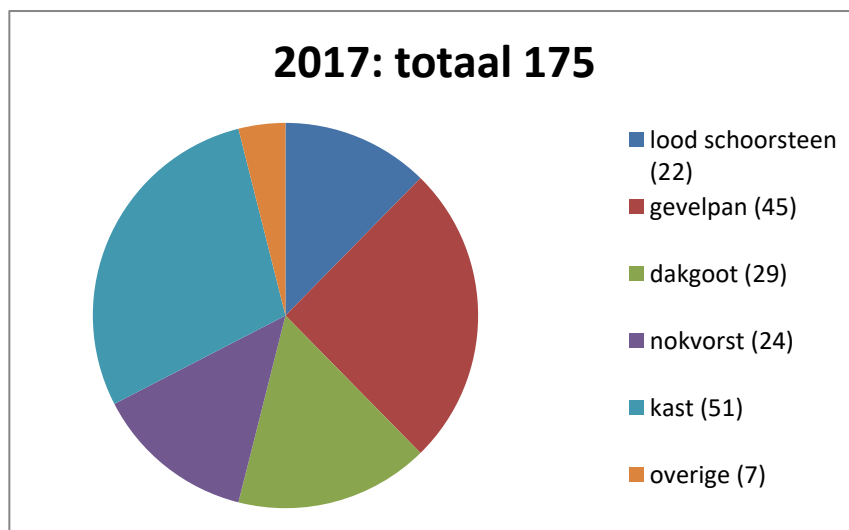
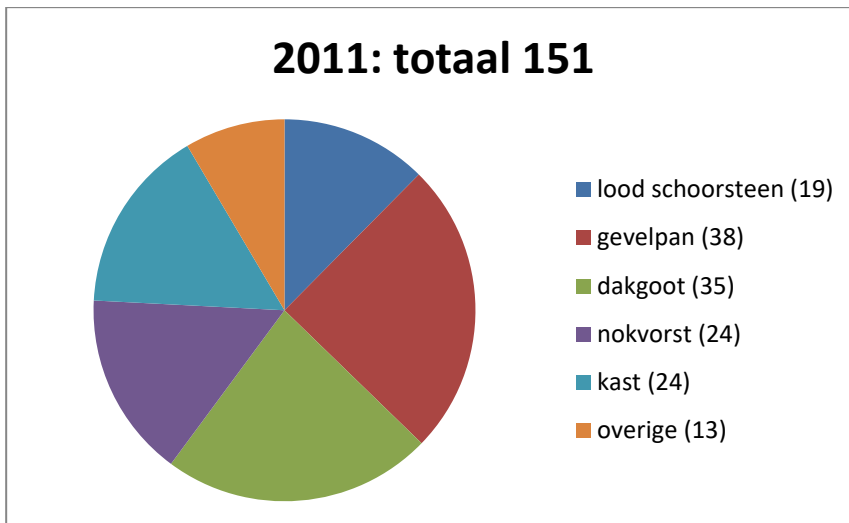
Zo waren de gierzwaluwkasten bij de brandweertoren, op het industrieterrein en in de Kloosterbeemd snel bezet, terwijl de kasten bij het gemeentehuis na ruim 10 jaar nog steeds niet gevonden zijn als mogelijke broedplaats. Terwijl deze kasten aan de rand liggen van een wijk met een grote kolonie gierzwaluwen.

Waar broedt de gierzwaluw in Oisterwijk?

Grofweg kun je de nestplaatsen in 6 categorieën indelen:

- Onder gevelpannen, vaak in combinatie met sneldekpannen, die direct aansluiten op een bakstenen muur. Incidenteel hebben we ook wel eens een gierzwaluw onder de gevelpannen zien duiken waar deze aansloten op een houten overstek, bij een trespa overstek hebben wij nog geen nestplaatsen ontdekt. Het lijkt erop dat mogelijkheid tot aanhaken belangrijk is om een nestplaats te verkennen.
Ruim 60% van deze vorm van nestplaatsen zien we in de Waterhoef (27/45).
- Onder het lood bij de schoorsteen
Met name in wijk 4, de Rivierenwijk, is dit een populaire plaats om te broeden. Van de 22 broedplaatsen onder het lood, liggen er 17 in deze wijk. Nadeel van deze vorm van nestplaatsen is dat ze vaak verdwijnen bij schoonmaken/kleine reparaties aan de schoorsteen.

- **Onder de nokvorst**
Deze mogelijkheid wordt vooral gebruikt in de Bunders (11/24). Zien we bij nestplaatsen onder gevelpannen een voorkeur voor bakstenen muren, bij het gebruik van de ruimte onder de nokvorst lijkt een overstek geen enkel probleem. Waarschijnlijk is de invliegruimte hier vaak iets groter omdat de nokvorst over de gevelpannen valt.
- **Ruimte bij de goot**
Deze nestplaatsen (29 waarnemingen) hebben we vooral aangetroffen in de Rivierenwijk (13) en de Bunders (8). Ook in de wijk Ten Bijgaerde lag een flink deel van de nestplaatsen achter de goot. Deze zijn door de bewoners op een aantal plaatsen dicht gemaakt.
- **Gierzwaluwkasten en andere niet-natuurlijke broedruimtes**
Van de bekende broedgevallen in Oisterwijk zijn er 48 gerelateerd aan een gierzwaluwkast. Dit is een verdubbeling van het aantal broedgevallen in nestkasten in 2011. Meer hierover in hoofdstuk 2, blz. 43.
- **Overige**
Deze groep omvat 7 nestplaatsen waaronder de natuurlijke broedplaats in de Joanneskerk, de ventilatieopeningen in de basisschool in de Schoolstraat, onder een schuin liggende dakpan en in openingen in een bakstenen muur.

Keuze van nestplaats

We zien dat er vaak per wijk een bepaald soort nestplaats de voorkeur heeft. Dit heeft uiteraard te maken met bouwkundige aspecten maar het lijkt erop dat de gierzwaluw naar bepaalde nestplaatsen zoekt omdat hij ziet dat die daar al bekend zijn. Een voorbeeld is de opening onder het lood bij de schoorsteen. In heel Oisterwijk vinden we deze nestmogelijkheid, toch zien we vrijwel geen invliegers/nestplaatsen onder het lood op locaties buiten de Rivierenwijk.

Een ander voorbeeld zien we in wijk De Bunders. Hier zijn volop mogelijkheden om onder gevelpannen te nestelen, toch zien we in deze wijk met 24 nestlocaties slechts één nestruimte op deze plaats.

Ook bij gierzwaluwkasten zien we soms dit effect. In de wijk rond de Joanneskerk is de gierzwaluw gewend onder de gevelpannen te broeden, dus schuin van onder aan te vliegen. Bij de kerk waren de kasten met de opening schuin naar beneden, het eerste bezet. Pas daarna raakten de andere gierzwaluwkasten bewoond. Het lijkt zinvol hierbij rekening te houden bij de keuze van een nestkast.

Aantal gierzwaluwen in Oisterwijk

Gierzwaluwen zijn zeer plaatstrouw en keren jaar na jaar terug naar dezelfde nestplaats. Aangezien de vogels pas met 3 à 4 jaar beginnen te broeden, ook nog eens afhankelijk van het vinden van een geschikte nestplaats, heeft elke kolonie een aantal ongepaarde, niet-broedende vogels.

Onderzoekers (Kaiser en Tigges) houden gemiddeld voor een kolonie de verhouding aan van 45% broeders en 55% niet-broeders, waaronder jaarlingen (35%) en adulte ongepaarde vogels (20%) (Tigges 2003). Andere onderzoeken houden ongeveer dezelfde verhoudingen aan.

Voor Oisterwijk zou dit het volgende betekenen:

Er zijn 175 broedplaatsen gelokaliseerd, dat wil zeggen 350 gierzwaluwen. In de verhouding 45%-55% zou dit leiden tot ± 430 niet-broeders, een totaal van ongeveer 780 gierzwaluwen.

In hoeverre dit overeenkomt met het beeld in Oisterwijk is lastig te zeggen. Dit jaar (2017) zagen wij weinig grote groepen foeragerende vogels. Evenmin zijn er simultaantellingen gedaan of schattingen gemaakt over de aantallen vliegende vogels.

Plaatstrouw? Verdwenen en nieuwe nestlocaties

Hoewel de populatie in Oisterwijk zeker niet kleiner is geworden en gierzwaluw erg plaatstrouw is, zien we regelmatig dat bekende nestplaatsen niet bewoond zijn. Dat kan verschillende oorzaken hebben. Op de eerste plaats zijn er natuurlijk nestplaatsen die door onwetendheid verdwijnen bij onderhoud van het pand of door sloop. Daarnaast zien we soms ook dat de nestlocatie met opzet ontoegankelijk is gemaakt, meestal door de eigenaar van het huis. Tussen 2011 en 2017 is dit bij minstens 11 nestlocaties het geval geweest, waarschijnlijk zelfs vaker.

Op 3 plaatsen was de eerste melding gedaan door derden, maar hebben wij deze waarneming niet kunnen bevestigen. Misschien was er niet in alle gevallen sprake van een gierzwaluw? Eerder hebben we namelijk ook meldingen gehad van bewoners die begin april al jonge gierzwaluwen in de kast hoorden piepen of die een spreekuut gezien bleken te hebben.

Daarnaast lijkt op minstens 13 plaatsen de nestlocatie niet langer bewoond te zijn zonder dat daar een reden voor aan te wijzen is. Hierbij is het natuurlijk goed mogelijk dat we, ondanks onze inspanningen, een invliegende gierzwaluw over het hoofd gezien hebben.

Gelukkig vonden we ook een groot aantal nieuwe nestlocaties. Hiervan was in 14 gevallen de locatie al bekend (2009 en/of 2010) maar werden er bij de inventarisatie van 2011 geen bevestigende waarnemingen gedaan. De bewoonde gierzwaluwkasten namen in aantal toe met 24, daarnaast waren er 15 nieuwe locaties waar wij nooit eerder gierzwaluwen hebben geregistreerd.

Verder zagen we een aantal 'verhuizingen'. Van de 4^e dakpan rechtsboven naar de nokvorst, van de ruimte achter de dakgoot naar het lood bij de schoorsteen. Zolang het totale aantal invliegplaatsen bij een pand hetzelfde bleef, hebben we deze verplaatsingen gemakshalve niet bij deze cijfers over verdwenen en nieuwe broedlocaties betrokken.

Tellen van gierzwaluwen of invliegplaatsen?

Uit bovenstaande gegevens kan men concluderen dat tellen van gierzwaluwen verre van makkelijk is. Het inventariseren van nestplaatsen is zeer tijdrovend, daarom worden soms in plaats daarvan de rondvliegende gierzwaluwen geteld. Bij deze methode worden in de periode eind mei-half juli omstreeks zonsopgang de aantallen boven de broedplaatsen geteld. Dit is ons inziens een onzekere manier van tellen, bij langdurig koud en nat weer verdwijnen niet-broedende vogels vaak uit het gebied, gierzwaluwen van verschillende broedkolonies kunnen door elkaar vliegen en bomen en hoge gebouwen kunnen een obstakel vormen.

Als wij afgelopen jaar volgens deze methode in Oisterwijk geteld zouden hebben, was de uitkomst waarschijnlijk een stuk lager geweest dan nu. Gegevens van elders waar men rondvliegende gierzwaluwen telt, duiden er bovendien op dat deze methode ook vaak tot een overschatting leidt van het aantal vermeende broedparen.

Onze methode is zeer intensief maar het grote voordeel van deze methode is dat wij de exacte plaats van de nestruimte kunnen aangeven. Hierdoor is daadwerkelijke bescherming van de nestplaatsen mogelijk.

1.6 Conclusies en aanbevelingen

In Oisterwijk werden in 2016-2017 in totaal 175 broedplaatsen geteld. Het waarschijnlijke aantal zal nog iets hoger liggen. Gierzwaluwen komen voor in bijna alle wijken. Het lijkt erop dat bouwkundige mogelijkheden (zoals bijvoorbeeld een bepaalde constructie bij de dakgoot) een belangrijke rol spelen bij het vinden van een broedplaats. Het gevaar daarvan is dat bij renovatie van zo'n wijk vaak veel broedplaatsen in een keer kunnen verdwijnen.

Het verdient aanbeveling om bij sloop en/of renovatie van huizen, daken of gevels vervangende nestgelegenheid aan te brengen die qua locatie en invliegmogelijkheid zoveel mogelijk overeenkomt met de oude nestplaats. Men is in alle gevallen verplicht de nestplaats, indien mogelijk, te behouden en anders voor mitigerende en compenserende maatregelen te zorgen¹. De nesten van de gierzwaluw zijn jaarrond beschermd.

In Oisterwijk hangt een aantal gierzwaluwkasten. Sommige kasten worden vrijwel meteen gevonden en daarna ieder jaar opnieuw gebruikt als broedplaats, maar over het algemeen kan men stellen dat het lang duurt voor er daadwerkelijk door de gierzwaluw in een kast gebroed wordt. Soms wordt een kast in de tussentijd verwijderd omdat er spreuwen in broeden of omdat de kast versleten is. Onze voorkeur gaat daarom uit naar het realiseren van duurzame broedruimtes in de gevel. Dit is mogelijk bij renovatie (Ketelhuis, kantoor Woonstichting Leystromen, Brede School Waterhoef) en nieuwbouw (Brede School De Bunders en Moergestel).

Hoewel het er nu op lijkt dat er meer dan voldoende nestgelegenheid is binnen de gemeente Oisterwijk, zullen er ook de komende jaren weer nestplaatsen verdwijnen door sloop en renovaties. Tegelijkertijd wordt er in Oisterwijk veel nieuwbouw gerealiseerd waarin weinig nestmogelijkheden voor vogels zijn.

De laatste jaren wordt steeds meer duidelijk hoe belangrijk een groene, zo natuurlijk mogelijke omgeving voor de gezondheid van mensen is. Oisterwijk is een groene gemeente. 'Groen' gaat echter verder dan het aanplanten van (inheemse) flora. Sinds het Bouwbesluit, dat verplicht om openingen in gebouwen groter dan 10 millimeter dicht te maken, is het juist voor vogels die van gebouwen afhankelijk zijn moeilijk broedgelegenheid te vinden. Met name geldt dit huismus en gierzwaluw. Het is tamelijk eenvoudig om tijdens nieuwbouw broedvoorzieningen voor deze vogels aan te brengen en het kost vrijwel niets extra wanneer je dat tijdig doet². Zo krijgen de stadsvogels weer kans om zich te vestigen. We spreken hier over vogels waar niemand 'last' van heeft, en die het leven aangenaam maken. Als gierzwaluwwerkgroep hebben we de laatste jaren mogen ervaren dat zowel de gemeente Oisterwijk als Woonstichting 'De Leystromen' zich zeer positief opstellen. Zowel bij renovatie als bij nieuwbouw heeft men niet alleen de bereidwilligheid getoond mee te werken aan nestplaatsvoorzieningen, maar in de meeste gevallen heeft men ook de kosten op zich genomen en gezorgd voor de uitvoering van het voorstel. Daarvoor onze dank.

Maar ook worden er nog steeds allerlei bouwplannen uitgevoerd waarbij vrijwel geen maatregelen worden genomen voor 'stadse' soorten zoals huismus, gierzwaluw en vleermuis. Een gemiste kans. Diverse projecten, onder andere B5, streven ernaar bij nieuwbouw of renovatie automatisch aandacht te besteden aan nestmogelijkheid voor gierzwaluw, huismus, vleermuis en andere 'stadse' soorten. In een aantal gemeentes is dit nu al het geval.

---

¹ Zie Gierzwaluwen en de wet, bladzijde 58

² Bij grote bouwprojecten moet aan verschillende duurzaamheidscriteria voldaan worden. Vogelvriendelijke maatregelen geven hierbij vaak 'positieve punten'. De rekenmethodes hiervoor zijn per gemeente verschillend.

1.7 Registratie van inventarisatiegegevens

Onze belangrijkste doelstelling, het beschermen van nestplaatsen van de gierzwaluw, maakt een goede registratie zeer noodzakelijk. De wet zegt hierover het volgende:

In de oude wet, de Flora en Faunawet uit 2002, was opgenomen dat broedende vogels, hun nesten, eieren en jongen niet verstoord mogen worden. Voor een aantal soorten, waaronder de gierzwaluw, gold deze bescherming jaarrond.

Kort gezegd:

- in het broedseizoen is verstoring van nest en directe omgeving niet toegestaan! Het slopen of renoveren van gebouwen waarin gierzwaluwen broeden is dan verboden.
- nesten van gierzwaluwen zijn het hele jaar beschermd! Wanneer het niet te voorkomen is dat nesten verdwijnen, moet er vervangende nestgelegenheid aangebracht worden.

Onder de nieuwe Wet natuurbescherming is deze bescherming onverminderd van kracht¹. Wel is er een ander veranderd met betrekking tot bevoegd gezag. Ook is niet langer duidelijk omschreven welke maatregelen genomen moeten worden indien nestgelegenheid verdwijnt. Dit moet nog nader uitgewerkt worden door de bevoegde instanties.

Maar een goede bescherming is hoe dan ook alleen mogelijk met een goede inventarisatie en registratie van de nestplaatsen. Temeer omdat de gierzwaluw slechts 3 maanden in Nederland verblijft en de nesten zelfs in die periode vaak moeilijk te ontdekken zijn. Bij bouwprojecten in de periode augustus-april is men dus geheel afhankelijk van geregistreerde gegevens.

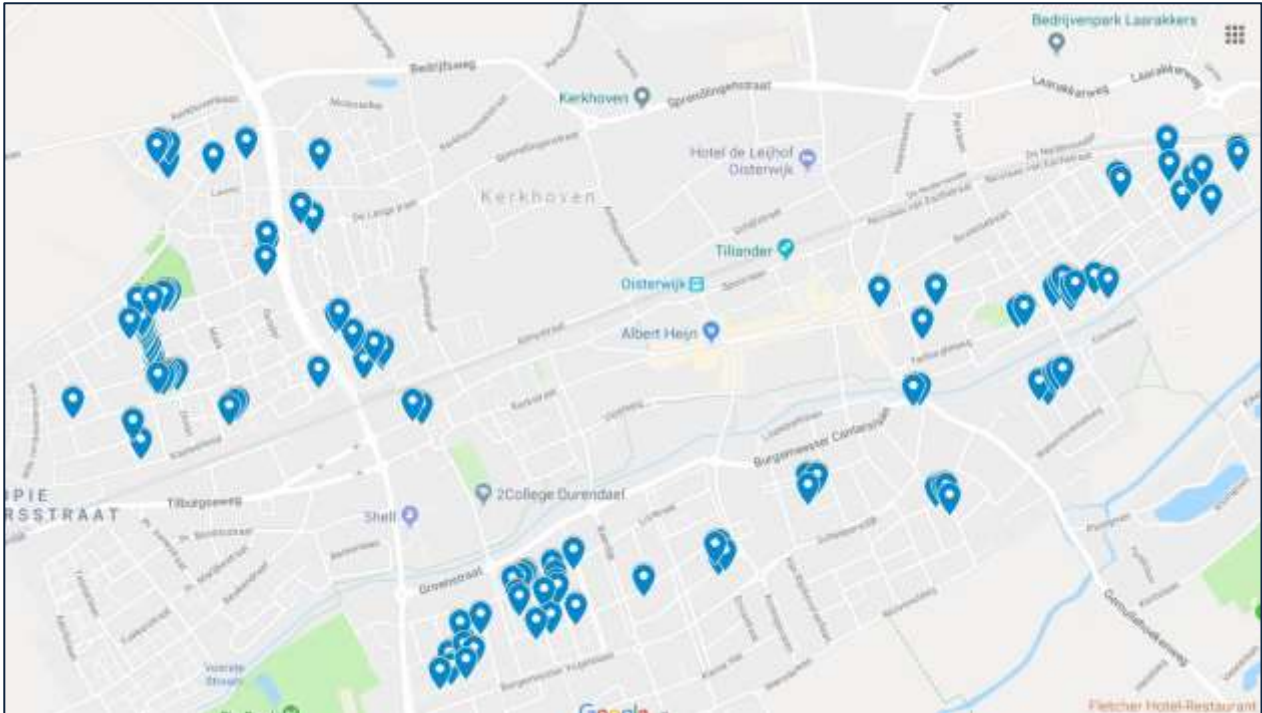
Helaas is er nog geen waterdicht systeem voor registratie. Wij hebben voor de volgende methodes gekozen:

- Invoeren op stippenkaarten via de site van Sovon. Deze gegevens worden dan in de NDFF (Nationale Database voor Flora en Fauna) opgenomen. Hier kunnen ecologische adviesbureaus gegevens opvragen. Deze stippenkaarten kunnen ook digitaal per wijk bij ons opgevraagd worden.
- Invoeren via Google Maps en bekendheid geven aan deze link².
- Het direct verschaffen van onze gegevens aan belanghebbenden zoals gemeente en woningbouwverenigingen.

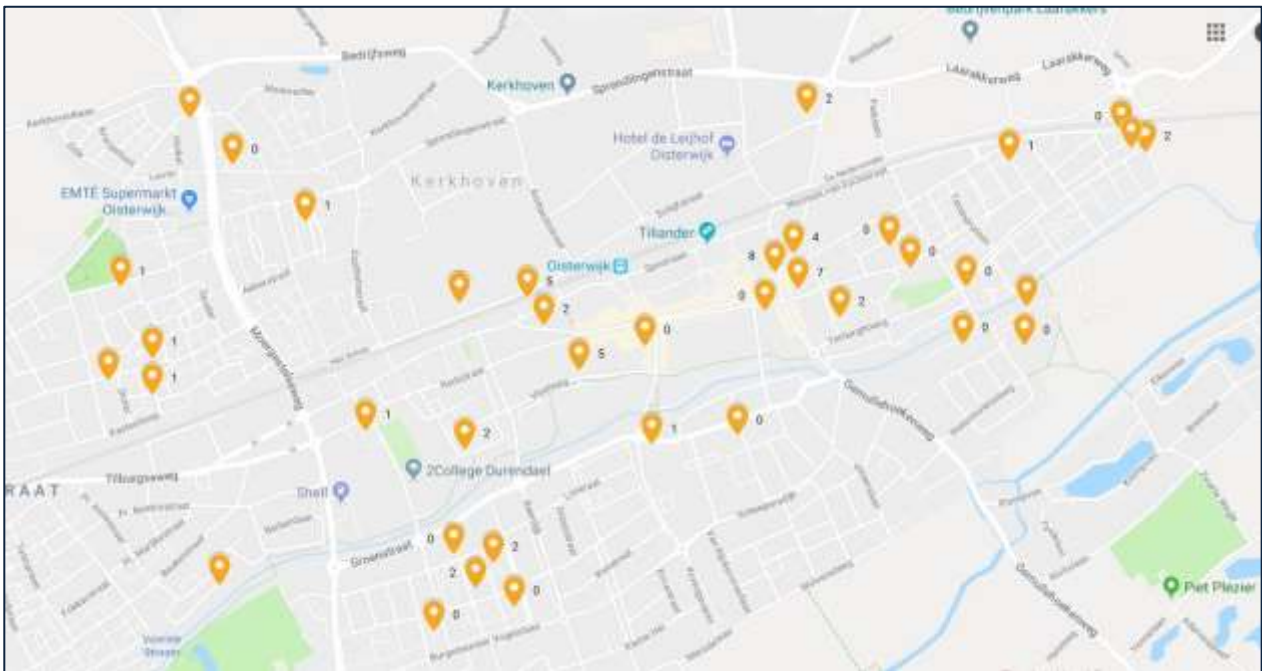
¹ Zie voor meer informatie: Kennisdocument Gierzwaluw, <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0>

² Zie afbeeldingen en link op de volgende bladzijde

Gierzwaluwen Oosterwijk_Natuurlijke nestplaatsen_2009-2017

<https://drive.google.com/open?id=1EFGYER4BuKt2vpxiMrk-YB3O-ClSx7DB&usp=sharing>

Gierzwaluwen Oosterwijk_Niet-natuurlijke nestplaatsen_2009-2017¹

<https://drive.google.com/open?id=1XU6Hi9LyA13iVvKqQktQcCnVL5be8w48j&usp=sharing>

¹ De cijfertjes bij de markeringen geven het aantal bezette kisten op die locatie weer. Op de site staat meer informatie over onder andere het soort nestruijme, het aantal kisten, hoe lang ze bewoond zijn etc.

1.8 Mogelijkheden en onmogelijkheden bij het vinden van een nestplaats - enkele voorbeelden zoals wij die tegen kwamen bij onze inventarisaties

Door de eisen die wij tegenwoordig aan onze huizen stellen, is het voor de gierzwaluw een stuk lastiger geworden om een goede nestplaats te vinden. Strengere regelgeving, het gebruik van nieuwe soorten materiaal en de bouwstijl zijn de belangrijkste oorzaken. Ook worden gebouwen tegenwoordig veel beter onderhouden waardoor er minder mogelijkheden tot nestelen zijn onder een schuin liggende dakpan of achter een kapotte goot.

Gebruik van kunststof zoals trespa bemoeilijkt het vinden van een nestplaats omdat het aanhaken op deze materialen vrijwel onmogelijk is. Maar een gierzwaluw heeft soms aan een kleine opening al genoeg.

Op de rechter foto is de toegang onder de gevelpannen dichtgemaakt maar onder het lood bij de schoorsteen is gelukkig nog wel een mogelijkheid tot nestelen. Ook een combinatie van materialen biedt mogelijkheden. Een gierzwaluw zal zo'n afwijkende rand van gevelpannen (foto links) zeker op prijs stellen.

Niet alleen de gebruikte materialen, ook de bouwstijl maakt het vaak erg lastig voor de gierzwaluw en andere vogels om een nestplaats te vinden.

Maar juist bij nieuwbouw en renovatie zijn er allerlei opties om duurzame nest gelegenheid te realiseren bijvoorbeeld door het in metselen van neststenen. Dit is onder andere gedaan door de Gemeente Oisterwijk bij de nieuwbouw van 3 basisscholen (De Bunders, De Tovervogel, De Vonder) en door Woonstichting Leystromen bij de renovatie van hun kantoorgebouw. Jammer dat dit in Oisterwijk bij nieuwbouwprojecten nog zo weinig gedaan wordt.

Basisschool De Vonder in Moergestel

2 NIET-NATUURLIJKE BROEDRUIMTES IN OISTERWIJK

De laatste jaren is er hard gewerkt om in Oisterwijk extra nestgelegenheid te realiseren voor gierzwaluwen. Soms werden deze nieuwe broedruimtes vrijwel meteen ontdekt en op deze locaties is sindsdien ook bijna ieder jaar gebroed. Andere nestmogelijkheden zijn tot op heden niet 'gevonden' door gierzwaluwen. Wel worden ze soms gebruikt door andere zangvogels zoals mussen, mezen en spreeuwen als schuilplaats 's winters of als broedruimte.

In totaal is ongeveer 25% van alle gierzwaluwkasten in Oisterwijk bezet. Hoewel dit zeker niet slecht is, kun je je afvragen of het zin heeft om op deze manier broedruimte te realiseren? Het antwoord hierop is een duidelijk ja, omdat steeds meer natuurlijke broedruimtes verdwijnen door isolatie, renovatie en dergelijke.

Het begon met een gierzwaluwproject in 2004-2005 waarbij nestkasten werden opgehangen aan de brandweertoren (5), het gemeentehuis (12), de toenmalige huishoudschool (20) en bij een aantal privéadressen. In dezelfde periode werden er in de Joanneskerk ook 16 broedplaatsen gerealiseerd, dit waren kasten die ingebouwd werden in de galmgaten in de noordoostgevel.

De broedruimtes in de kerk en die aan de brandweertoren werden snel ontdekt en in de afgelopen jaren zijn daar twee mooie kolonies ontstaan. De nestkasten aan de brandweertoren zijn allemaal bezet, in de kerk waren afgelopen jaar 15 van deze 16 broedruimtes bewoond.

Bij Huize Martha (de voormalige huishoudschool) werd pas in 2011 het eerste broedgeval geregistreerd, de kasten aan het gemeentehuis zijn waarschijnlijk nog steeds niet bewoond. Er is één melding geweest van een gierzwaluw die een van deze kasten binnen vloog maar ondanks een uitgebreide inventarisatie in zowel 2016 als in 2017 hebben we deze melding niet kunnen bevestigen.

Bij de privéadressen zien we hetzelfde beeld: soms raken nestkasten meteen bezet, op andere plaatsen blijven de kasten leeg ondanks het afspelen van lokgeluid en de aanwezigheid van gierzwaluwen ter plaatse.

De laatste tien jaar hebben we ons vooral gericht op het realiseren van **duurzame** nestgelegenheid. Bij renovatie van het ketelhuis van de leerfabriek (KVL) zijn in de toren 31 gierzwaluwkasten aangebracht, bij de renovatie van het kantoorgebouw van Woonstichting Leystromen zijn 30 neststenen ingemetseld in de gevel. Ook bij de nieuwbouw van basisschool De Bunders en De Vonder (Moergestel) is dit gebeurd. Bij de Brede School aan de Schoolstraat zijn broedruimtes geïntegreerd in de overstek. Daarnaast biedt de zwaluwtoren aan de Akkerweg (Moergestel) naast nestgelegenheid voor de huiszwaluw ook duurzame nestgelegenheid voor de gierzwaluw.

Verder zijn met een subsidie van het IJsvogelfonds (Vogelbescherming Nederland) een aantal gierzwaluwkasten vervangen door model Maastricht. Bij dit project zijn vooral de oudere kasten uit 2005 vervangen. De nieuwe gierzwaluwkasten blijven eigendom van de gierzwaluwwerkgroep, aan de bewoners is een eigen bijdrage gevraagd om de kasten op een goede en veilige manier op te hangen. Uiteraard is dit alles gebeurd buiten het broedseizoen. Bij eerder bewoonde kasten werd de nestkom losgemaakt en in de nieuwe kast geplaatst. Het jaar erop zijn deze kasten meteen weer in gebruik genomen door de gierzwaluw.

Model Maastricht: deze kast is gemaakt van duurzaam 6 mm eternit (vezelcement, uiteraard zonder asbest).

Bij alle projecten blijkt steeds weer dat het gedrag van de gierzwaluw moeilijk of niet te voorspellen is. Wij hadden onze twijfels bij de geïntegreerde broedplaatsen bij de basisschool aan de Schoolstraat. Hoe lang zou het duren voor de gierzwaluwen zulke afwijkende broedplaatsen zouden herkennen? Tot onze grote verrassing waren 2 van de 7 broedplaatsen meteen bezet. Hetzelfde gold voor de neststenen die ingemetseld werden bij het kantoor van Woonstichting Leystromen. Ook dit was voor Oisterwijk een nieuw soort nestgelegenheid, en ook deze broedruimtes waren meteen bezet.

De gierzwaluwkasten in het ketelhuis op het KVL-terrein (voormalige leerfabriek) daarentegen zijn weliswaar vrijwel meteen ontdekt door spreuwen en mezen maar tot nu toe is er niets dat wijst op de aanwezigheid van gierzwaluwen. En dat terwijl we al jaren gebruik maken van lokgeluid en de afstand tot de 5 bewoonde kasten aan de brandweertoren niet meer dan 150 meter bedraagt. Nu de bouwactiviteiten hier voltooid zijn, hopen we de komende jaren resultaat te zien.

Afwijkende broedplaatsen bij de Brede School aan de Schoolstraat (links) en Woonstichting Leystromen (rechts). Op beide locaties waren een aantal broedruimtes vrijwel meteen bezet.

Een aantal kasten in Oisterwijk is door ons verwijderd. Soms op verzoek van de bewoners van het pand. Bijvoorbeeld omdat de kast bezet werd door spreuwen en men dit ervaarde als overlast. In andere gevallen hebben wij er zelf voor gekozen kasten te verwijderen of te verplaatsen omdat wij de kans op bewoning zeer klein achtten. Dit was bijvoorbeeld het geval aan de van Kemenadelaan waar de bomen zo groot waren geworden en de klimop aan de gevel zou weelderig dat de kasten volledig aan het oog werden onttrokken.

En dan zijn er nog kasten door derden opgehangen zoals 12 opbouwkasten van Vivara aan het gebouw van de Rabobank in de Burgemeester Verwielstraat. Totaal brengt dit ons op 219 niet-natuurlijke broedruimtes voor de gierzwaluw waarvan er 51 zeker bewoond zijn.

Soort broedruimte	Toepassing	Aantal	Bezet
Gierzwaluwkast Zeist	Bij voorkeur onder een overstek	47	10
Gierzwaluwkast Maastricht	Duurzaam, op onbeschutte plaatsen	25	13
Gierzwaluwkast Roosendaal	Onder overstek e.d.	17	3
Opbouwkasten Vivara	Rabobank, duurzaam	12	0
Inbouwstenen (gevel)	Bij nieuwbouw/renovatie in de gevel	50	2
Gierzwaluwkasten in het gebouw	Joanneskerk, Ketelhuis KVL	55	19
Geïntegreerd in het gebouw	Basisschool Schoolstraat	7	2
Overige (Lossen, Arcen etc)	Incidenteel	6	2
Totaal		219	51

Deze aantallen roepen natuurlijk de vraag op of we wel zinvol bezig zijn? Wij horen weleens dat er al veel te veel nestruimte voor de gierzwaluw is en zonder verdere kennis van de gierzwaluw en hun broedgedrag kan men makkelijk de conclusie trekken dat we inderdaad doorgeslagen zijn in het realiseren van nestruimtes. Toch menen wij dat wat we tot nu toe gedaan hebben wel zinvol is. Het is algemeen bekend dat een gierzwaluw zeer honkvast is. Jaar na jaar komt hij terug naar dezelfde plaats om te broeden. Is die broedruimte verdwenen, al dan niet per ongeluk, zal hij vaak toch blijven proberen om zijn oude broedruimte binnen te komen. Vaak komt het koppel dat seizoen dan ook niet meer tot broeden. Tegelijkertijd kan het ook zeer lang duren voor een nieuwe locatie bezet raakt. Helaas is het niet duidelijk waarom sommige locaties zo moeizaam bezet raken.

Als we echter kijken naar de aantallen kijken, zien we dat het beeld van 25% bezette kasten enige toelichting nodig heeft. Op de eerste plaats het aantal kasten: 219. Een aantal van deze kasten is pas in de loop van 2017 opgehangen zodat de kans op bezetting minimaal is. Ook zijn er enkele kasten die op zeer ongunstige locaties hangen. Zouden we deze kasten bij het overzicht buiten beschouwing laten, stijgt het aantal bezette kasten naar bijna 30%.

Wat betreft het aantal bezette broedruimtes : in 2011 waren dat er 25, in 2017 is dat aantal met 100% toegenomen tot 51 bezette broedruimtes. Soms verdwijnt een broedplaats per ongeluk bij renovatie of onderhoudswerkzaamheden, soms wordt de toegang tot de broedruimte bewust dichtgemaakt met gaas of kit. Dat het totale aantal broedgevallen toch is toegenomen, is mede te danken aan de aanwezigheid van vervangende nestruimtes in de vorm van gierzwaluwkasten.

Inbouwneststenen bij Woonstichting Leystromen (boven) en basisschool De Bunders (rechts)

Opbouwkasten Vivara (links). Duurzame kasten maar vanwege de platte bovenkant misschien geschikter om ze onder een overstek te hangen. Nu is er meer kans op nestelende duiven en andere vogels (predatoren) op de kast. Ook kast Roosendaal heeft een platte bovenkant waardoor hij zeer geschikt is om onder een overstek op te hangen.

Kast Zeist (links) is de meest gebruikte kast in Oisterwijk, de laatste jaren is die in een aantal gevallen vervangen door de meer duurzame kast Maastricht, hier met een extra plaat om te hoge temperaturen in de kast tegen te gaan.

Ook bij deze zelfgemaakte kasten heeft men gekozen voor een extra isolerende laag, hier van tempex om te hoge temperaturen in de kasten te voorkomen.

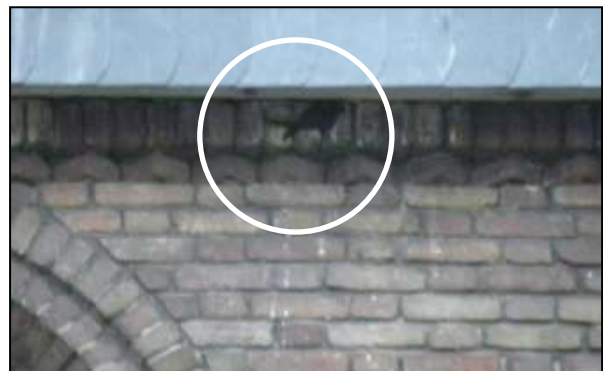
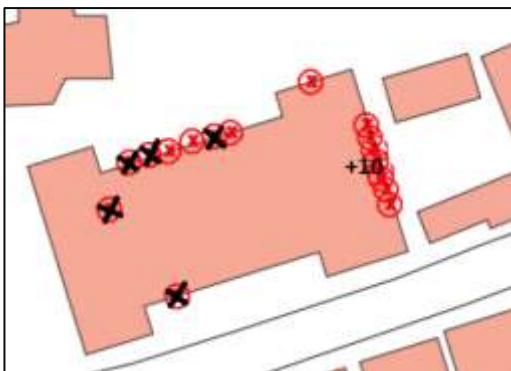
3 CAMERAPROJECT IN DE JOANNESKERK

De Joanneskerk aan De Lind is om meerdere redenen een bijzondere locatie voor ons. Niet alleen ligt hier de basis van onze activiteiten maar er broedt ook een flink aantal gierzwaluwen (2017: 23 paartjes), zowel in kasten als op natuurlijke nestplaatsen.

Bovendien zijn in de nestkasten aan de noordoostkant camera's geplaatst waardoor wij al veel extra informatie over de broedbiologie hebben gekregen zonder dat daarvoor de broedende vogels verstoord hoefden te worden.

Natuurlijke broedplaatsen

In 2011 waren er 9 natuurlijke broedplaatsen (zie tekening). In 2017 hebben we de broedplaatsen aan de zuidkant en in de toren niet kunnen bevestigen. Er vlogen wel gierzwaluwen rond maar wij hebben geen invliegers waargenomen. Aan de noordgevel hebben we met zekerheid 4 nestlocaties vast kunnen stellen, maar mogelijk zijn er dit meer.

Nestkasten

In de galmgaten aan de oostgevel zijn 2x 8 gierzwaluwkasten aangebracht. Hiervan waren er in 2011 9 bezet, in 8 kasten werd daadwerkelijk gebroed. In één kast was een koppel bezig met nestbouw.

In 2016 zijn er aan de westkant nog eens 8 gierzwaluwkasten gerealiseerd. Hetzelfde jaar waren al 4 van de 8 kasten hier bezet. In 2 kasten was er sprake van nestbouw, in een kast vonden we de skeletjes van 2 dode jong, in de vierde kast lagen 2 eitjes en een jong van max. 2 weken oud. Deze informatie verkregen we door visuele inspectie na afloop van het broedseizoen.

In 2017 waren aan de oostgevel 15 kasten bezet, aan de westkant waren dat er weer 4. In 3 kasten daarvan zijn zeker jongen aanwezig geweest.

Cameraproject

Nadat de eerste 8 kasten in 2003 geplaatst waren (en meteen bezet raakten), zijn er in 2004 nog 8 bij geplaatst. Op 30 april 2005 werden vervolgens enkele camera's geplaatst en op 8 mei werden de eerste beelden van een gierzwaluwkoppel vastgelegd. De camera's konden verplaatst worden, en maakten iedere minuut een foto die op een computer ter plaatse werden opgeslagen.

Na afloop van het broedseizoen hadden we dan een harde schijf met ruim 500.000 kleine, onduidelijke foto's die ook nog eens door elkaar stonden. De rest van het winterseizoen waren we aan het puzzelen om uit te vogelen hoeveel eieren er waren gelegd en jongen er uitgevlogen waren. Maar wat waren we trots op ons camerasysteem. Met de vrijwilligers keken we beneden in de kerk live naar de gierzwaluwen in de toren.

Maar hoe meer we zagen, des te meer vragen we kregen. Al snel wilden we betere camera's met bewegingsmelder en mogelijkheid tot filmen. En in 2014 was het zover: met 16 camera's in even zoveel gierzwaluwkasten begonnen we een nieuw project. Foto's en films, van betere kwaliteit, met geluid en

een systeem dat alleen opnames maakte bij beweging. Bovendien konden we thuis mee kijken, zelfs in 16 kasten tegelijk, en konden we filmpjes terug kijken. Met een aantal enthousiaste vrijwilligers konden we nu alle gegevens al tijdens het broedseizoen noteren. We zagen spreeuwen in actie, we zagen gevechten tussen gierzwaluwen onderling en tussen spreeuw en gierzwaluw, we zagen hoe eieren verwijderd werden, hoe jongen uit het ei kropen, gevoerd werden en hun borstspieren oefenden. Verslavend. Dit jaar zagen we zelfs een ei gelegd worden. Alle gegevens werden geregistreerd en ingevoerd in het programma 'Nestkaart Light' van Sovon.

Camerawaarnemingen 2017

De eerste twee gierzwaluwen arriveerden 3 en 4 mei, nog eens twee dagen later telden we al 22 vogels waarvan 9 paartjes. Dertien mei zagen we in kast 5 het eerste ei, 8 dagen nadat hier op 5 mei een koppeltje aanwezig was. Bij de meeste koppels zagen we ongeveer één week na aankomst het eerste ei maar soms zat er zelfs 2 weken tussen de dag van aankomst en het eerste ei. Vervolgens werd er steeds om de dag een ei gelegd, totaal 2 of 3 eieren. Af en toe waren er gevechten in de kast en dan zat er vaak een extra dag tussen het leggen van de eieren. In kast 8 werden zelfs 4 eieren gelegd, een unicum voor deze kolonie voor zover wij weten. Totaal werden er 39 eieren gelegd in 13 kasten.

Kast 1 bleef onbewoond, in kast 3 werd door de nieuwe bewoners een nest gebouwd en in kast 11 was tussen 11 juni en 20 juli regelmatig een gierzwaluw aanwezig. Soms waren het er zelfs twee maar er werd slechts door één gierzwaluw in de kast overnacht en er werd geen enkele poging gedaan tot nestbouw.

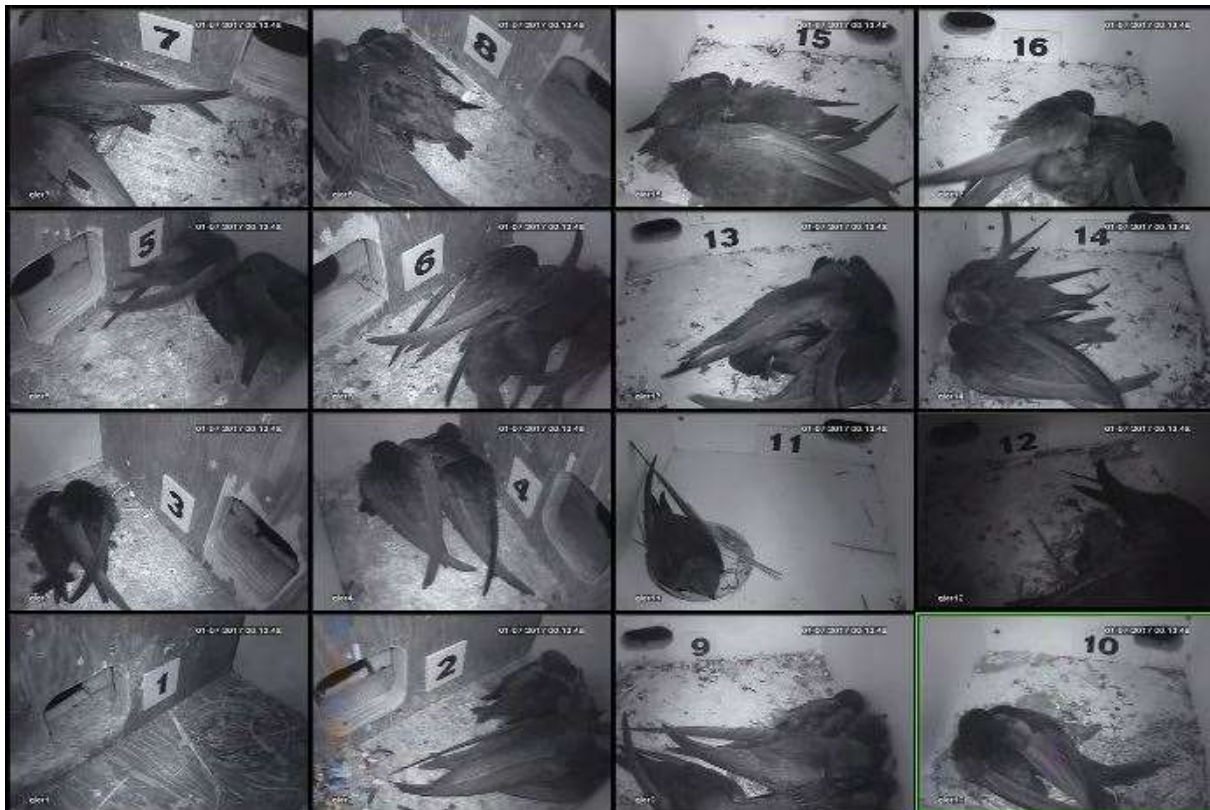
In kast 10 werden 2 eieren gelegd (15 en 22 mei) die echter op 23 mei allebei uit de nestkom verwijderd werden. Een week later lag er weer een ei, 2 dagen later het tweede ei maar op 11 juni zagen we hoe de vogels ook deze eieren uit de nestkom, en later uit de kast, gooiden. De adulte vogels hebben vervolgens wel tot eind juli iedere nacht in de kast overnacht en behoorden daarmee tot de groep die het laatste vertrok.

In 3 kasten kwamen slechts 2 van de 3 eieren uit, en in één kast rolde een ei door onhandigheid uit het nest. In kast 8 kwamen wel alle eieren uit maar het kleinste jong raakte in het gedrang buiten de nestkom en werd daarna niet meer gezien.

Hoewel we soms zeer warme dagen hadden, duurden deze periodes nooit zo lang dat de gierzwaluwen er echt last van hadden. Wel zagen we dat de jongen overdag met open bekjes in de kastopening zaten. Ook 's nachts lagen ze niet, zoals anders, allemaal samen op de nestkom maar verspreid door de kast.

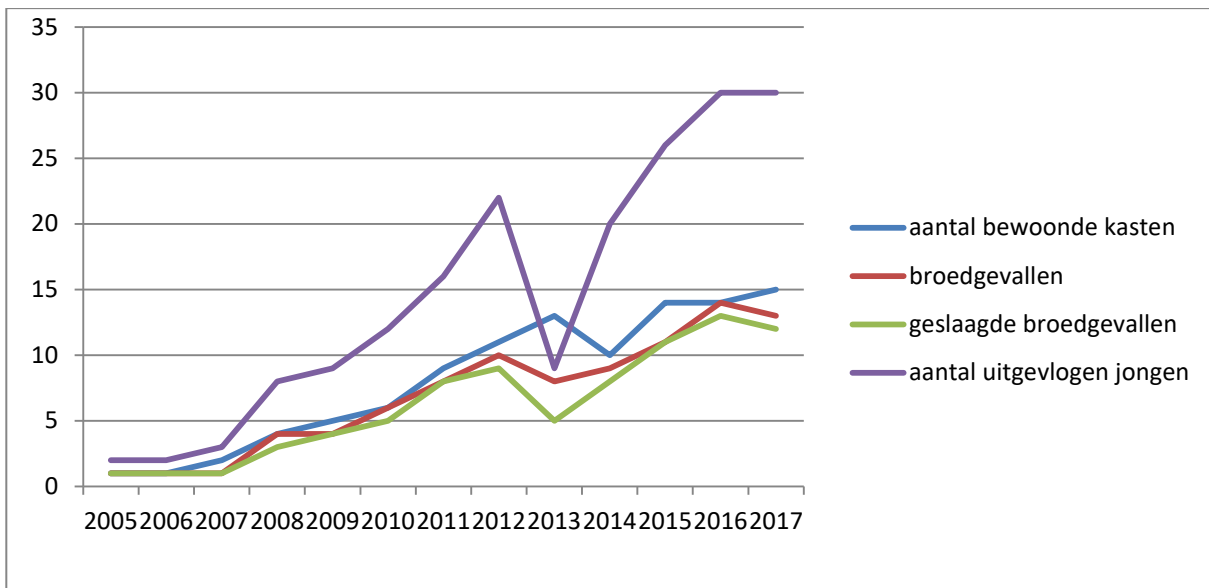
Maar vooral ging het allemaal erg voorspoedig en vlogen er tussen 14 en 26 juli dertig jongen uit. De laatste adult vertrok op 30 juli, ruim 2 weken vroeger dan vorig jaar.¹

1 juli 2017: volle bak met 29 volwassen vogels en 30 jongen

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
aantal bewoonde kasten	1	1	2	4	5	6	9	11	13	10	14	14	15
broedgevallen	1	1	1	4	4	6	8	10	8	9	11	14	13
geslaagde broedgevallen	1	1	1	3	4	5	8	9	5	8	11	13	12
aantal uitgevlogen jongen	2	2	3	8	9	12	16	22	9	20	26	30	30

¹ Het excel-bestand met alle waarnemingen is op verzoek digitaal beschikbaar

Na afloop van het broedseizoen inspecteren we alle kasten in de kerk. In de kasten 1-16 vinden we uiteraard weinig verrassingen. Het meest opvallende is dat er geen spoor van het kleine jong in kast 8 is en van de 9 eitjes die niet uitgekomen zijn, vinden we er slechts één terug. Ook liggen er in sommige kasten extreem weinig uitwerpselen.

Momenteel zijn er 3 manieren om te ‘bewijzen’ dat er sprake is van een geslaagd broedgeval. Het zien uitvliegen van jongen, cameragegevens of visuele waarneming van jongen in de kast. Het eerste is vaak een gelukkig toeval en aangezien versterking van een nestplaats verboden is, is de laatste methode niet aan te raden. En het is natuurlijk onmogelijk alle kasten te voorzien van een camera.

Ziet men gierzwaluwen in- of uitvliegen, kan men concluderen dat er een nestplaats is, maar zeker het eerste jaar wordt er vaak niet gebroed of mislukt het broedsel.

Een andere mogelijkheid om broedgevallen vast te stellen zou zijn om de kasten op uitwerpselen te controleren. Men zegt dat volwassen gierzwaluwen geen uitwerpselen in de kast achterlaten, hooguit één keutel op het moment dat het ei gelegd wordt. Dan zou men dus aan de hand van uitwerpselen kunnen concluderen dat er in ieder geval jonge gierzwaluwen in de kast aanwezig zijn geweest. Wil dat ook zeggen dat men aan de hand van de hoeveelheid uitwerpselen iets zou kunnen zeggen over het aantal jongen? Als we naar de kasten 1-16 kijken, zien we inderdaad alleen uitwerpselen in de kasten waar daadwerkelijk jongen aanwezig zijn geweest. In kast 3 bijvoorbeeld vinden we helemaal niets, hoewel hier van 16 juni tot 28 juli iedere nacht een paartje heeft overnacht. Maar tussen de hoeveelheid uitwerpselen en het aantal jongen lijkt geen enkel verband te zijn.

Ook de kasten 17-24 worden gecontroleerd. We hebben gedurende het seizoen gezien dat er volop ingevlogen werd en bij de inspectie kunnen we vaststellen dat minstens 4 kasten bezet waren.

17	Nestkommetje gebouwd. Veel veertjes
18	Leeg
19	Als in 2016, veertjes vastgeplakt
20	Begin van een kommetje, een randje. Geen veranderingen t.o.v. 2016
21	Mooi rond kommetje, veel uitwerpselen, zeker broedgeval
22	Op 8 augustus nog één jong plus adult aanwezig. Eén niet-uitgebroed ei.
23	Rond kommetje, redelijk veel uitwerpselen. Broedgeval
24	Leeg

4 HUISZWALUWTILLEN

Zoals u al eerder in de nieuwsbrieven kon lezen hebben we afgelopen jaren onze activiteiten uitgebreid naar een andere soort: de huiszwaluw.

Van wijkbewoners in Moergestel kwam het verzoek ook een zwaluwtoren aan de andere kant van het dorp te bouwen. Dat was wel wat teveel van het goede. Maar toen tegelijkertijd Bart van Beerendonk, lid van vogelwerkgroep IVN Oisterwijk, plannen bleek te hebben voor een huiszwaluwtil in Udenhout, besloten we er een gezamenlijk project van te maken. Het werden er zelfs 3.

Dankzij financiële bijdragen van Coördinatiepunt Landschapsbeheer, Provincie Noord-Brabant, Nationale Postcode Loterij, Gemeente Tilburg en Prins Bernard Cultuurfonds konden we drie frames bestellen en de benodigde materialen aanschaffen. Ook Staatsbosbeheer was meteen enthousiast en gaf vergunning om de til in hun natuurgebied te plaatsen. Met behulp van plaatselijke vrijwilligers en leden van de vogelwerkgroepen IVN Oisterwijk en Midden-Brabant werden 3 huiszwaluwentillen gebouwd¹. In december 2016 werden de tillen in Moergestel en Berkel-Enschot geplaatst, en in oktober 2017 werd in een plas-drasgebied in een nieuwbouwwijk in Udenhout de derde til geplaatst. Tevens werden er 3 informatieborden geplaatst.

Drie nieuwe huiszwaluwentillen in ons werkgebied: Udenhout (boven), Moergestel (links-onder) en Berkel-Enschot (rechts-onder)

¹ Een uitgebreid verslag met foto's en filmpjes is te vinden op de site van IVN Oisterwijk: <https://www.ivnoisterwijk.nl/index.php/vogelwerkgroep/zwaluwen/huiszwaluw>

Uiteraard werd er afgelopen zomer geïnventariseerd bij deze huiszwaluwtilen. In Berkel-Enschot, waar de toren ook in een plas-drasgebied in een nieuwbouwwijk staat, werden wel huiszwaluwen gezien maar er was geen enkel teken van nestbouw.

De huiszwaluwtil in Moergestel ligt zeer gunstig, in het foerageergebied van een bestaande kolonie. Hier werd afgelopen zomer door minstens 6 paartjes genesteld. Een feest om daar te zitten en de huiszwaluwen af en aan te zien vliegen met insecten voor hun hongerige jongen. De huiszwaluwen maakten allemaal gebruik van de door ons aangebrachte nestkommetjes. Wel werd er een extra randje gemetseld bij de invliegopening.

5 OVERIGE PROJECTEN

5.1 Ketelhuis van de leerfabriek (KVL)

Na een hoopvol begin met nestjes van mezen en spreeuwen op deze locatie in de eerste jaren, troffen we in 2016 een complete leegstand aan. Geen nestmateriaal van spreeuwen, geen kommetjes van mos van mezen, zelfs geen uitwerpselen van vogels die hier op een koude winterdag een schuilplaats vonden. Door de start van de bouw van een nieuwe woonwijk was de hele omgeving getransformeerd in een troosteloze bouwplaats met bergen zand en steen, zonder dat er nog ergens iets groens te vinden was. Geen plaats voor insecten of vogels.

Maar de bouw vorderde gestaag en in 2017 waren een aantal huizen bewoond en de eerste tuinen al aangelegd. En daarmee waren ook de vogels terug. Er is nog niets dat wijst op de aanwezigheid van gierzwaluwen op deze locatie maar wel zijn de kasten druk bezocht. In de meeste kasten lag wel nestmateriaal, met name fijne twijgjes en mos, hier en daar wat grover materiaal. Ook lagen er uitwerpselen van mezen of mussen en spreeuwen. Aan de oostkant vonden we zelfs 4 complete nestjes, waarschijnlijk van mezen. Mooie, met veertjes gevoerde kommetjes waarin waarschijnlijk ook gebroed is. Overwinterende vlinders waren er aanmerkelijk minder dan in 2016. Toen telden we er 10, nu 2, een dagpauwoog en een kleine vos. Het mooie weer en het vroege tijdstip van de inventarisatie (in 2016 waren we 6 weken later) zijn hier mogelijk de oorzaak van. Buiten vlogen tijdens onze inventarisatie nog steeds volop vlinders rond.

Na inspectie zijn alle kasten schoongemaakt waarbij oud nestmateriaal is verwijderd.

5.2 Zwaluwtoren

Zoals verwacht is de zwaluwtoren aan de Akkerweg evenmin door gierzwaluwen ontdekt. Maar we hadden wel gehoopt dat de huiszwaluw deze locatie inmiddels als broedlocatie ontdekt zou hebben. Helaas werden de laatste huiszwaluwnestjes in de directe omgeving drie jaar geleden allemaal gepredeerd. In 2015 was er één broedgeval, in een door ons opgehangen nestkom op ongeveer 200 meter van de toren. Afgelopen jaar waren zelfs 4 nestkommen in de directe omgeving bezet maar voordat de jongen vliegvlug waren, zijn alle nestkommen opnieuw gepredeerd. Gelukkig is de toren wel in trek bij andere zangvogels en insecten, en ook het bijenhotel wordt goed bezocht.

Dit bijenhotel is in 2016 gerealiseerd met financiële middelen in het kader van NL Doet, evenals een informatiepaneel over solitaire bijen. Dit project maakt het ons ook ieder jaar mogelijk onderhoud te plegen. Zo is naast het gewone groenonderhoud in de afgelopen jaren de grond verschaald waarna een speciaal bloemen- en kruidenmengsel is ingezaaid. Ook hebben we inheemse, besdragende struiken kunnen planten, onderhoud aan de toren kunnen plegen en de leemplaats af kunnen graven.

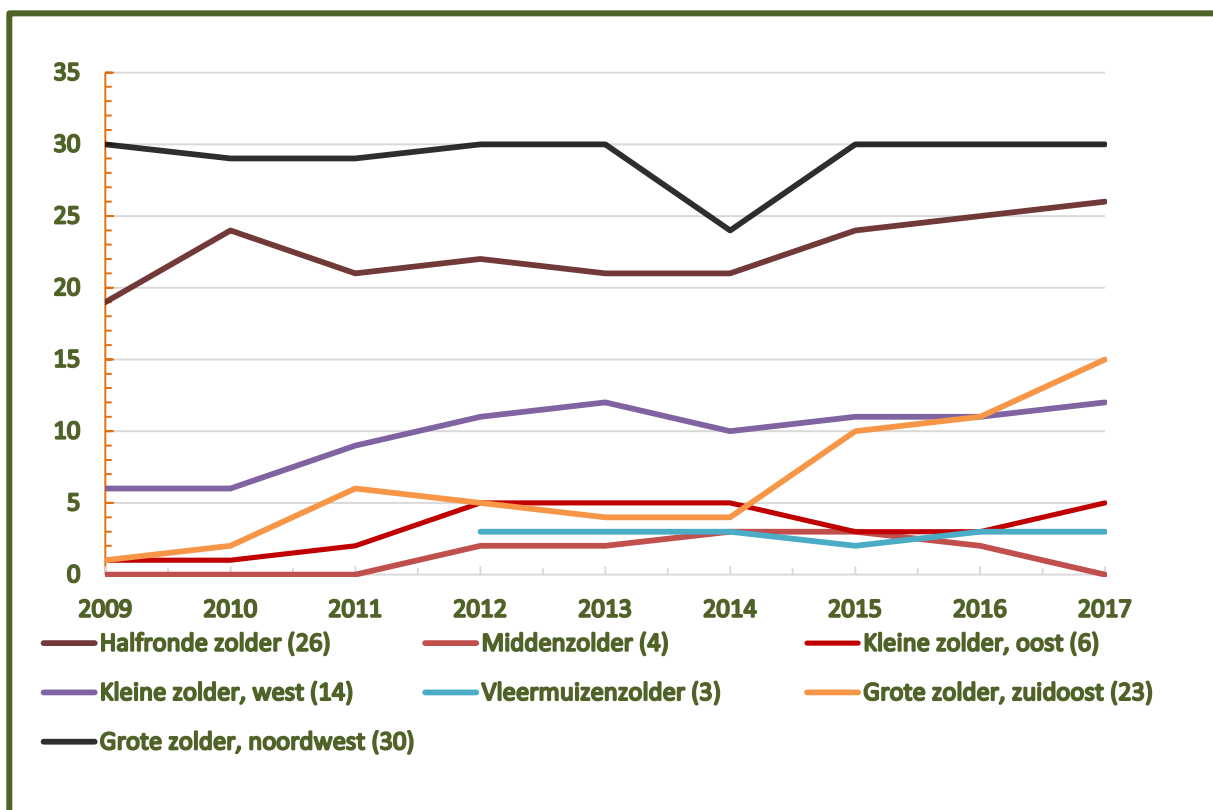
5.3 Inventarisatie Kasteel Waardenburg

Na de renovatie van het kasteel in 2007 waarbij door Marjos Mourmans 121 nestplaatsen voor de gierzwaluw werden gerealiseerd¹, hebben wij ieder jaar deze nestplaatsen na het broedseizoen geïnspecteerd op de aanwezigheid van uitwerpselen, niet-uitgebroede eitjes, dode gierzwaluwen en andere sporen van bewoning.

Ook dit jaar zijn de nestplaatsen geïnventreerd, in samenwerking met de natuurgidsen van IVN West-Betuwe. En ook dit jaar was het aantal bewoonde kasten weer toegenomen. Met uitzondering van de nestplaatsen op de middenzolder, van deze 4 kasten is er dit jaar geen enkele kast bezet. Wij hebben hier geen verklaring voor.

De nestplaatsen in de kortelinggaten, die in 2016 zijn aangepast, zijn nu eindelijk wel in gebruik genomen. Weliswaar alleen door spreeuwen maar vaak fungeren die als een soort wegwijzers voor gierzwaluwen. Bovendien lijkt het erop dat nu in de andere nestplaatsen de overlast van spreeuwen een stuk minder is.

Overzicht van bewoonde kasten op de verschillende locaties

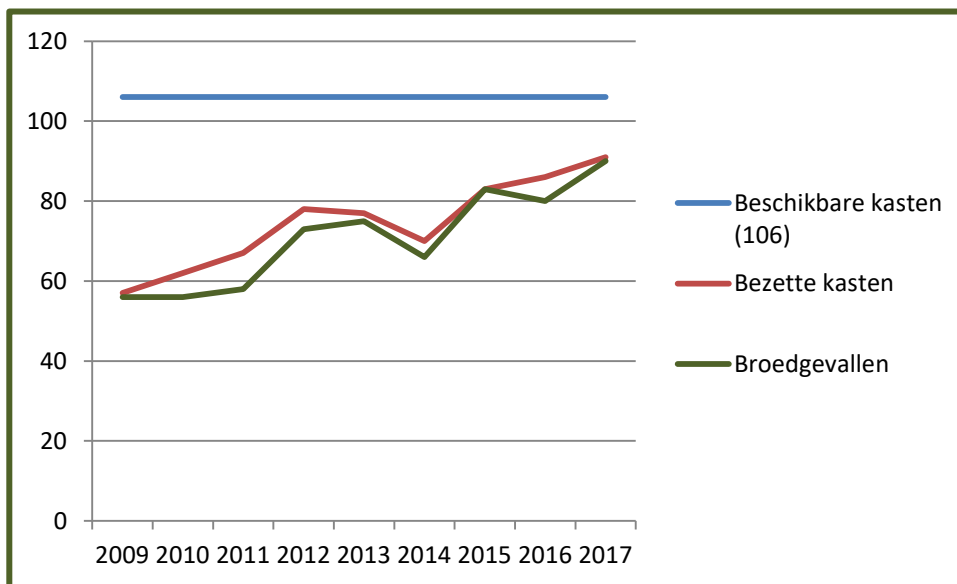

Tabel 1: Door gierzwaluwen bewoonde kasten per locatie met tussen haakjes het totale aantal beschikbare kasten

¹ Voor meer informatie over het kasteel, de restauratie, het hoe en waarom van de broedruimtes en de ontwikkeling van de kolonie verwijzen we naar het verslag 'Gierzwaluwen Kasteel Waardenburg 2009-2015' op de site van de vogelwerkgroep IVN Oisterwijk.
http://www.ivnoisterwijk.nl/images/Werkgroepen/VWGroep/Gierzwaluwwerkgroep/PDF_s/GIERZWALUWEN_WAARDENBURG_2015.pdf

Het totaal aantal bezette kasten met het totaal aantal zekere broedgevallen¹

Tabel 2: Aantal broedgevallen (gierzwaluw) in relatie met het aantal door gierzwaluwen bewoonde kasten.

Zoals te verwachten is, blijft het aantal broedgevallen iets achter bij het totaal aantal bewoonde kasten (tabel 2). Dit wordt verklaard doordat gierzwaluwen vaak het eerste jaar de broedruimte gebruiken om een nest te bouwen zonder dan al tot broeden te komen. Mogelijk ligt zelfs het aantal bewoonde kasten nog iets hoger: kasten waarin eerder al een nestkom en/of broedgeval was en waar we nu geen uitwerpselen aantreffen zijn geregistreerd als niet-bezet. Terwijl het mogelijk is dat er een jong paar heeft gezeten dat nog niet tot broeden is gekomen of een adult die niet of pas laat een partner vond. Alleen als vergelijking van foto's uit 2016 en 2017 duidelijk laten zien dat er aan de nestkom is gebouwd, is de kast wel als bewoond geregistreerd.

De snelle stijging in 2012 is enigszins geflatteerd omdat we toen voor de eerste maal ook de kasten op de vleermuizenzolder konden inventariseren (3 broedgevallen). Verder is de dip in 2014 ook enigszins onzeker. Er waren dat jaar veel kasten met minder dan 10 gierzwaluwkeutels. Teveel voor een niet-broedende adult maar erg weinig voor een geslaagd broedgeval.

Dit jaar zien we wederom een groei in het aantal bezette kasten evenals in het aantal broedgevallen. Een mooie gierzwaluwkolonie!

Een bijzondere gast is duidelijk regelmatig aanwezig op de halfronde zolder, hier vinden we namelijk volop braakballen van een kerkuil. Na overleg met Geldersch Landschap is hier door Bert de Vos een kerkuilenkast geplaatst.

¹ Totaal 106 kasten. De eerste jaren zijn 103 kasten jaarlijks geïnventariseerd, vanaf 2012 zijn ook de kasten op de vleermuizenzolder (3) meegenomen. Aantallen door gierzwaluwen bezette kasten van 2009 tot en met 2016: 57 - 62 - 67 - 78 - 77 - 70 - 83 - 86. De kasten in de kortelinggaten zijn buiten beschouwing gelaten aangezien die zeer onregelmatig zijn gecontroleerd. Hetzelfde geldt voor natuurlijke broedplaatsen.

6 GIERZWALUWEN EN DE WET

Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming¹ (Wnb) van kracht. Deze vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet. Naast bescherming van de biodiversiteit in Nederland is het doel van deze wet een vereenvoudiging van regels en decentralisatie van verantwoordelijkheden.

Vóór 1 januari 2017 was het bevoegd gezag met betrekking tot de Flora- en faunawet de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Voor meldingen, ontheffing van de Flora- en faunawet en/of vergunningen was dit de juiste instantie.

Met de nieuwe wet is de provincie in de meeste gevallen bevoegd gezag. Bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid (bv. Rijkswegen), blijft het Rijk bevoegd gezag. Meldingen gaan daarom nu vrijwel altijd via de provincie. De provincie heeft de Wnb uitgewerkt in de provinciale Verordening natuurbescherming Noord-Brabant en in de Beleidsregels natuurbescherming Noord-Brabant. Beide zijn te vinden op de provinciale site (www.Brabant.nl)

De Wet natuurbescherming benoemt niet welke concrete activiteiten wel of niet zijn toegestaan. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. Dit betekent in de praktijk dat het gaat om het effect van de activiteiten op beschermde soorten. Kan het werk zo worden ingericht, dat geen schade wordt toegebracht aan beschermde soorten, hoeft er vooraf niets geregeld te worden. Soms is dit echter onvermijdelijk. Dan is het nodig dat men vooraf bekijkt of hiervoor een vrijstelling geldt, of dat er een ontheffing moet worden aangevraagd. Dit kan rechtstreeks bij de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN) via de provinciale site of als onderdeel van een omgevingsvergunning.

Het is aan de gemeente (als bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning) om te controleren of de aanvraag voor een omgevingsvergunning volledig is of dat de aanvrager al apart ontheffing heeft aangevraagd. Deze ontheffing kan mogelijk verleend worden, als door de maatregelen geen verslechtering van de staat van instandhouding van de populatie van de (vogel)soort optreedt.

De tekst van de wet staat op de website van RVO. Via hun site is ook een brochure te downloaden die zich vooral richt op de bescherming in geval van sloop, verbouwing en inrichting van gebieden. http://www.natuurindegemeente.nl/aandeslagmetdenatuurwet/wpcontent/uploads/2016/12/Soortenbescherming_bij_ruimtelijke_ingrepen_1.3_15122016.pdf²

De nieuwe wet bracht ook met zich mee dat alle Soortenstandaards zijn herschreven naar zogenaamde Kennisdocumenten Soorten.

Net als de oude Soortenstandaard bevatten deze documenten nuttige informatie over de soort en de bescherming ervan. Zij zijn een belangrijk hulpmiddel bij het bepalen van de effecten van een ingreep op een soort en de maatregelen waarmee deze effecten kunnen worden verminderd of voorkomen. In tegenstelling tot de soortenstandaard bevat het kennisdocument geen beleidskeuzes. Dit vanwege de vrijheid die iedere provincie heeft bij de invulling van het natuurbeleid.

---

¹ Niet te verwarren met de oude Natuurbeschermingswet die de bescherming van Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten regelde.

² Mocht deze en volgende links niet goed functioneren, kan men de documenten makkelijk vinden door te zoeken via een zoekmachine, bijvoorbeeld Google.

Het kennisdocument Gierzwaluw betreft nog een eerste versie en zal, net als de andere kennisdocumenten, nog een ecologische update krijgen. Het document kan als pdf gedownload worden via <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw1.0.pdf>

Wat betekent dit specifiek voor de gierzwaluw in Noord-Brabant?

De nieuwe lijst met jaarrond beschermde nesten voor vogels is een beleidsdocument dat voortvloeit uit de voormalige Flora- en faunawet. Deze lijst is meegenomen onder de Wet natuurbescherming. Voor deze soorten moeten mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen worden indien er een activiteit plaatsvindt die de nestlocatie kan beschadigen of de gunstige staat van instandhouding in gevaar kan brengen.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij nesten van vogelsoorten van categorie 1 t/m 4 jaarrond beschermd zijn en de nesten van soorten onder categorie 5 beschermd zijn als er onvoldoende alternatieven zijn. De gierzwaluw valt onder categorie 2 en de nesten zijn dus nog steeds jaarrond beschermd.

Categorie 2: Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.

In de praktijk betekent dit dat de initiatiefnemer van het project verantwoordelijk is om vast te stellen of er beschermde soorten in het gebouw en/of wijk aanwezig zijn en er hierop vervolgens actie te ondernemen. De provincie is in deze het bevoegd gezag, de vergunningverlener is de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN). Om de kwaliteit te waarborgen is een modelverordening opgesteld voor de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH).

Betreft het project een groter gebied, bijvoorbeeld een wijk die gesloopt of gerenoveerd wordt, zal men al in het plan compenserende maatregelen in moeten bouwen waardoor de leefomgeving voor de soort in het gebied duurzaam geborgd wordt. Naast het aanbieden van alternatieve nestplaatsen, moet men denken aan maatregelen zoals het opstellen van een ecologisch werkprotocol, werken buiten het broedseizoen, faseren van activiteiten in ruimte en tijd en het toegankelijk houden of juist het ongeschikt maken van nestplaatsen.

In individuele gevallen zoals bijvoorbeeld een dakrenovatie van een huis zal men gewoonlijk ontheffing conform het kennisdocument krijgen waarbij gelet zal worden op het in stand houden van het functionele leefgebied. Ook nu zal men rekening moeten houden met het broedseizoen, het toegankelijk houden van de nestplaatsen en het aanbieden van alternatieven.

Figuur 14: Indicatie van welke type maatregelen in aanmerking komen bij een aantal veel voorkomende activiteiten, afhankelijk van de grootte van het gebied waar de activiteit wordt uitgevoerd en de impact van de maatregel; xx = vrijwel altijd van toepassing, x = vaak van toepassing, o = vrijwel nooit van toepassing

Gierzwaluw	Werken buiten vestibele periode	Alternatieve verblijfplaatsen aanbieden	huizen activiteiten in ruimte en tijd	Toegankelijk houden verblijfplaatsen	Ongeschikt maken verblijfplaatsen	inschakelen gierzwaluwerkers/inligte	opstellen ecologisch werkprotocol
Groot gebied; woonwijk, straat:							
Sloop van meerdere gebouwen	xx	xx	xx	o	xx	xx	xx
renovatie, isolatie van meerdere gebouwen, asbest verwijderen, vogelschroot plaatsen	xx	xx	xx	xx	x	xx	xx
Werk wanddoek, folie plaatsen	xx	o	o	xx	o	xx	xx
Eén of een enkel gebouw							
sloop van een gebouw	xx	xx	o	o	xx	xx	x
renovatiewerkzaamheden, zoals dakwerkzaamheden, isolatie, en dichten van gaten, kieren en nissen; asbest verwijderen; vogelschroot plaatsen	xx	xx	o	xx	o	xx	x
Werk wanddoek, folie plaatsen	xx	o	o	xx	o	xx	o

Overzicht van mogelijk te nemen maatregelen. In de praktijk zal elk geval maatwerk zijn.
Bron: kennisdocument gierzwaluw.

In alle gevallen kan pas een ontheffing worden verleend, als voldaan wordt aan de voorwaarden zoals gesteld in artikel 3.3 lid 4 van de Wnb. Dit betekent o.a. dat er sprake moet zijn van een wettelijk belang zoals hier is opgesomd. Een wettelijk belang is bijvoorbeeld de volksgezondheid of de openbare veiligheid. Het zomaar verbouwen of slopen van een gebouw is dus geen wettelijk belang, sloop omdat het gebouw op instorten staat (openbare veiligheid) wel.

In de oude soortenstandaard was sprake van een vermenging van een ecologische en beleidsmatige toetsing. Deze was enigszins arbitrair: iedere bestaande nestgelegenheid moest vervangen worden door 5 nieuwe nestplaatsen. Het nieuwe kennisdocument is beleidsarm. Na een ecologische toetsing is de provincie verantwoordelijk voor de beleidsmatige toetsing. Deze laatste weging is nog niet helemaal klaar, voorlopig zal daarom de soortenstandaard hierbij als richtlijn gebruikt worden.

Als er in een ontheffing voorwaarden genoemd worden, zal dit steekproefsgewijs gecontroleerd worden door de ODBN. Als sprake is van een omgevingsvergunning (Wabo) waar de ontheffing Wnb deel van uitmaakt, staat de gemeente aan de lat voor toezicht en handhaving.

Voor meldingen van activiteiten die nadelig zijn voor de gierzwaluw kan men contact opnemen met de MilieuKlachtenCentrale. Dit betreft uiteraard alleen serieuze meldingen over zaken die strijdig zijn met de Wnb en waarvoor geen ontheffing is verleend.

Telefoon MKC: 0736812821 of digitaal via www.milieuklachtencentrale.nl

Door inventarisatie wisten we dat hier 10-15 paartjes gierzwaluwen ieder jaar broedden. Dat werd nog eens bevestigd door de vondst van 14 nestkommetjes met een enkel niet-uitgebroed gierzwaluweitje onder de dakpannen. Door een goede samenwerking tussen de projectleider en de plaatselijke gierzwaluwwerkgroep kon deze dakrenovatie plaats vinden met behoud van alle gierzwaluwnesten. Zonder vertraging en zonder extra kosten. De renovatie vond net voor het broedseizoen plaats, in juni vlogen de gierzwaluwen weer af en aan.

7 LITERATUUR EN INTERNET

Internet

Op internet is volop informatie over de gierzwaluw te vinden. Enkele leuke sites zijn:

- www.zwaluwen.info
- <http://www.gierzwaluwkoloniekortehoefstraat.nl> (Gierzwaluwen in Tilburg)
- www.gierzwaluwbescherming.nl
- <http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Gierzwaluwen.html>
- www.gierzwaluwkolonieregulierstraathaarlem.nl
- www.xjochemx.nl

Op de site van IVN Oisterwijk (www.ivnoisterwijk.nl/index.php/vogelwerkgroep/zwaluwen) en vogelwerkgroep Midden Brabant (www.vwgmiddenbrabant.nl/werkgroepen) is meer informatie te vinden over onze eigen projecten.

Overzicht van broedplaatsen in Oisterwijk

Een overzicht van alle bij ons bekende broedplaatsen is te vinden op Google Maps via de volgende link:

- Gierzwaluwkassen
<https://drive.google.com/open?id=1XU6Hi9LyA13iVkgQktQcCnVL5be8w48j&usp=sharing>
- Natuurlijke broedplaatsen
<https://drive.google.com/open?id=1EFGYER4BuKT2vpxiMrk-YB3O-CIsX7DB&usp=sharing>

Boeken

Wat boeken betreft zijn de Nederlandstalige mogelijkheden beperkt.

- Kennisdocument Gierzwaluw, een digitale uitgave van BIJ12, de uitvoeringsorganisatie voor de samenwerkende provincies.
Dit kennisdocument gierzwaluw 2017 vervangt de soortenstandaard gierzwaluw uit 2014 die nog door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken was opgesteld. Aanpassing van de soortenstandaard was nodig vanwege de invoering van de nieuwe Wet natuurbescherming.
<https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0>
- Duidelijke informatie met veel tekeningen en foto's vind je in de boeken van Marjos Mourmans
- Gierzwaluwen en nestkasten
- Bouwen voor gierzwaluwen
- 'Bouwprojecten en Gierzwaluwen in Amersfoort' van Marjo van der Lelie
Een inspirerend boekje voor iedereen die de gierzwaluw nestgelegenheid wil bieden.
- 'Stadsvogels' geschreven door Jip Louwe Kooijmans
Voor tips en informatie over gierzwaluwen en andere stadsvogels
- 'De gierzwaluw' van Remco Daalder, stadsecoloog in Amsterdam
- 'Goede reis, gierzwaluw' van Nicole de Cock
Een prentenboek voor kinderen

Verder zijn er nog enkele buitenlandse boeken. Deze zijn niet meer in de reguliere boekhandel te verkrijgen, maar ze zijn soms nog op internet te vinden.

- 'Mein Vogel, Aus dem Leben des Mauerseglers Apus Apus' van E. Weitnauer
- 'Swifts in a Tower' van D. Lack (digitaal via ons verkrijgbaar)
- 'Devil Birds, The live of the Swift' van D. Bromhal
- 'Le Martinet noir' van Lionel Frédéric

NAWOORD

Met het schrijven van dit jaarverslag zijn we klaar voor een nieuw gierzwaluwseizoen. Ook het komende jaar hopen we verder te kunnen gaan met ons cameraproject en het inventariseren van nestlocaties zoals we afgelopen jaren hebben gedaan.

Dit is alleen mogelijk dankzij een grote groep actieve vrijwilligers. Een bedankje is dus zeker op zijn plaats want zonder vrijwilligers is een gierzwaluwwerkgroep een utopie. In de zomermaanden worden vele avonden op straat doorgebracht om nestplaatsen te lokaliseren terwijl tegelijkertijd informatie wordt verstrekt aan geïnteresseerde voorbijgangers en wijkbewoners. Anderen monitoren de camerabeelden uit de Joanneskerk, er worden gierzwaluwkasten gemaakt, opgehangen en soms (om diverse redenen) weer verwijderd. Alle gegevens worden geregistreerd en ingevoerd in de diverse telprogramma's en wetenswaardigheden op gierzwaluwgebied worden gesignaleerd. Dat kan een renovatie in een bepaalde wijk zijn, maar ook een artikel in een blad of een televisieprogramma.

Lokgeluid wordt geïnstalleerd waar we dat nodig vinden, er wordt onderhoud gedaan bij de torens en technische problemen bij het cameraproject worden opgelost. En natuurlijk onderhouden we contacten met gemeentes, woonverenigingen, projectleiders, aannemers en andere bedrijven die op de een of andere manier met gierzwaluwen te maken hebben. Dit zou onmogelijk zijn zonder een grote groep vrijwilligers met allerlei talenten.

Ook willen we de Joanneskerk bedanken voor hun gastvrijheid en de mogelijkheid om camera's in de nestkasten te plaatsen. Hierdoor konden we 16 nestkasten monitoren en hebben we veel informatie gekregen over het gedrag van de gierzwaluw in het broedseizoen. Deze gegevens zijn niet alleen waardevol voor ons maar ook voor landelijke organisaties zoals Sovon (Samenwerkende organisaties vogelonderzoek Nederland) en Gierzwaluwbescherming Nederland. De gegevens dragen bij aan meer kennis over en een betere bescherming van de gierzwaluw in Nederland.

Daarnaast zijn we erg blij met de samenwerking, hulp en/of financiële ondersteuning van Brabants Landschap, gemeente Oisterwijk en Tilburg, Prins Bernard Cultuurfonds, Staatsbosbeheer en diverse bedrijven in de omgeving, die vaak belangeloos voor ons klaar staan.

Wij staan op onze beurt graag klaar voor iedereen die iets wil weten of melden over de gierzwaluw. Wilt u advies over nestkasten of andere maatregelen voor de gierzwaluw, heeft u vragen of wilt u een nestlocatie melden? Neem gerust contact met ons op, wij adviseren en helpen u graag.

U kunt u ons altijd bereiken via zwaluwen@ivnoisterwijk.nl

Namens Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk, Gerard van der Kaa en Hannie Nilsen